

25 juni 2025 (update)
Oorspronkelijke taal : Nederlands

COI FOCUS

CUBA

Terugkeer en reisbeperkingen

Disclaimer:

Dit COI-product is, overeenkomstig de [richtlijnen van de Europese Unie](#) voor de behandeling van informatie over herkomstlanden van april 2008 en de van kracht zijnde wettelijke bepalingen, opgesteld door Cedoca, de dienst die binnen het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) verantwoordelijk is voor onderzoek naar informatie over herkomstlanden. Het document levert informatie voor de behandeling van individuele verzoeken om internationale bescherming. Het bevat geen beleidsrichtlijnen of opinies en velt geen oordeel over de grond van het verzoek om internationale bescherming.

Dit document, opgesteld binnen een afgesproken tijdbestek, steunt op een zo ruim mogelijke waaier aan zorgvuldig geselecteerde publieke informatie met bijzondere aandacht voor de toetsing en kruiscontrole van de bronnen. Cedoca probeert alle relevante aspecten van het onderwerp van dit COI-product te behandelen, maar de informatie in dit document is niet noodzakelijk exhaustief. Als dit document bepaalde gebeurtenissen, personen of organisaties niet vermeldt, betekent dit niet dat ze niet hebben plaatsgevonden of niet bestaan. Alle gebruikte bronnen krijgen een gedetailleerde bronvermelding.

This COI product was produced by Cedoca, the country of origin information research unit of the Office of the Commissioner General for Refugees and Stateless Persons (CGRS). It follows the [Common EU Guidelines](#) for processing country of origin information (April 2008) and was drafted in accordance with applicable legal provisions. It aims to provide information for the processing of individual applications for international protection. It does not contain policy guidelines or opinions and does not pass judgment on the merits of applications for international protection.

This report was prepared within an allotted timeframe, using a wide range of carefully selected public information with a constant attention to crosschecking sources. While Cedoca has endeavoured to cover all aspects relevant to the subject of this COI report, the information provided is not necessarily exhaustive. The absence of a specific event, person or organisation from this report should not be taken to imply that the event did not take place or that the person or organisation does not exist. All sources are referenced.

Samenvatting

Sinds de Cubaanse Revolutie van 1959 verlieten Cubanen in verschillende golven het eiland omwille van de politieke en economische situatie. Ook het immigratiebeleid van de Verenigde Staten (VS) dat de belangrijkste bestemming van de Cubaanse diaspora werd, speelde een rol. Cubanen konden lange tijd een jaar na legale of illegale binnenkomst een permanente verblijfsvergunning voor de VS verkrijgen. Tussen 2021 en 2024, in tijden van socio-economische crisis en politieke repressie, verlieten naar schatting meer dan twee miljoen Cubanen hun land – de grootste uittocht sinds 1959.

Onder president Raúl Castro trad in 2013 de migratiehervorming in voege die het einde maakte aan het restrictieve migratiebeleid van zijn voorganger en broer Fidel Castro. Deze hervorming zorgde ervoor dat miljoenen Cubanen het land makkelijker kunnen verlaten en ernaar terugkeren. Niet alle Cubanen kunnen echter vrij reizen. Bepaalde categorieën van werknemers, zoals kaderpersoneel, bepaalde dokters en topsporters, moeten nog steeds een toelating vragen om het land te verlaten. Daarnaast behoudt de Cubaanse overheid het recht om de afgifte van een paspoort en de toegang of uitreis van haar burgers te weigeren in specifieke omstandigheden.

De migratiehervorming bepaalt dat Cubanen die elke 24 maanden het Cubaanse grondgebied betreden al hun rechten in Cuba behouden, net als Cubanen met een toestemming voor verblijf in het buitenland (*permiso de residencia en el exterior*). Cubaanse burgers die illegaal het land verlaten of langer dan 24 maanden in het buitenland verblijven zonder hiervoor de toestemming te vragen, worden als emigranten (*emigrados*) beschouwd. Zij verliezen hun wettelijk verblijf in Cuba en hun politieke, economische en burgerrechten. Deze Cubanen kunnen de nationale autoriteiten om repatriëring vragen wanneer ze permanent wensen terug te keren naar het land.

In juli 2024 keurde het Cubaanse parlement een nieuwe migratiewet goed. Deze is bij het afsluiten van deze Focus nog niet officieel van kracht.

Uit cijfergegevens van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) blijkt dat er weinig gevallen van gedwongen terugkeer en teruggrijpingen zijn vanuit België de afgelopen jaren. De VS hervatte zijn deportatievluchten naar Cuba in 2023. Sindsdien keren maandelijks Cubanen terug naar hun land van herkomst. Deze deportatievluchten zijn blijven doorgaan in 2025 na het aantreden van Amerikaans president Donald Trump. Enkele personen werden bij terugkeer gearresteerd omdat ze het land hadden verlaten toen ze voorwaardelijk vrij waren of omdat ze voor vertrek misdrijven hadden gepleegd. Ook ontving Cuba in 2025 deportatievluchten van landen uit de regio.

Experten en mensenrechtenorganisaties geven aan dat de Cubaanse autoriteiten willekeurig en discretionair handelen op vlak van migratie. De Cubaanse overheid wendt wettelijke criteria als openbaar belang en nationale veiligheid aan om naar eigen goeddunken de toegang of uitreis van haar burgers te weigeren. Vooral dissidenten, critici, activisten, artiesten en journalisten worden het slachtoffer van willekeurige uitreis- en inreisverboden. In dat geval worden ze als *regulados* (letterlijk: gereguleerden) beschouwd. De Cubaanse overheid gebruikt deze term om te verwijzen naar personen die niet naar het buitenland mogen reizen of na uitreis niet naar Cuba mogen terugkeren. Personen uit bepaalde beroepscategorieën zoals medische specialisten, staan officieel als *regulado* bekend, wat betekent dat ze enkel met speciale toestemming van de autoriteiten het land mogen verlaten. Ook deze toestemming kan willekeurig worden geweigerd. Daarnaast wordt de toegang tot het land jarenlang ontzegd aan personen die een officiële missie namens Cuba in het buitenland hebben verlaten of na afloop van de missie niet terugkeren naar Cuba. Zij worden als deserteurs beschouwd, ook al gaat het om burgerpersoneel. Over militaire deserteurs en dienstweigeraars bij terugkeer vond Cedoca geen informatie. Experts vermoeden dat Cubaanse huurlingen die actief zijn voor het Russische leger ofwel niet kunnen terugkeren naar Cuba ofwel bij terugkeer veroordeeld zullen worden.

omwille van hun militaire deelname aan een buitenlands conflict. Tot slot kunnen ook Cubanen met schulden bij de Cubaanse belastingdienst op een uitreis- of inreisverbod stuiten.

Summary

Since the Cuban Revolution of 1959, Cubans have left the island in several waves due to the political and economic situation. The immigration policy of the United States (US), which became the main destination of the Cuban diaspora, also played a role. For a long time, Cubans could obtain a permanent residence permit for the US one year after legal or illegal entry. Between 2021 and 2024, an estimated two million Cubans left their country amid a socio-economic crisis and political repression – the largest exodus since 1959.

Migration reform came into force in 2013 under President Raúl Castro, ending the restrictive migration policy of his predecessor and brother Fidel Castro. This reform made it easier for millions of Cubans to leave the country and return. However, not all Cubans can travel freely. Certain categories of workers, such as executives, certain doctors and top athletes, still need to apply for permission to leave the country. Additionally, the Cuban government reserves the right to refuse passport issuance and to deny its citizens entry or exit under specific circumstances.

The migration reform stipulates that Cubans who enter Cuban territory every 24 months retain all their rights in Cuba, as do Cubans with a permit to reside abroad (*permiso de residencia en el exterior*). Cuban citizens who leave the country illegally or stay abroad for more than 24 months without requesting permission are considered emigrants (*emigrados*). They lose their legal residence in Cuba as well as their political, economic and civil rights. If they wish to return to the country permanently, these Cubans can request repatriation from the national authorities.

In July 2024, the Cuban parliament passed a new migration law. At the time of writing, this law has not yet officially come into force.

Figures from the Immigration Office (DVZ) show that there have been few cases of forced return and refoulement from Belgium in recent years. The US resumed deportation flights to Cuba in 2023. Since then, Cubans have been returning to their country of origin every month. These flights continued after the inauguration of US President Donald Trump in 2025. Some people were arrested upon their return because they had left the country while on parole or had committed crimes prior to their departure. In 2025, Cuba also received deportation flights from other countries in the region.

According to experts and human rights organisations, the Cuban authorities act arbitrarily and discretionarily in the field of migration. The Cuban government uses legal criteria such as public interest and national security to deny its citizens entry or exit at its own discretion. Dissidents, critics, activists, artists and journalists are particularly vulnerable to arbitrary exit and entry bans. In such cases, they are referred to as *regulados* (literally: regulated). The Cuban government uses this term to refer to persons who are not allowed to travel abroad or return to Cuba after leaving the country. Persons in certain professional categories, such as medical specialists, are officially known as *regulados*, which means that they may only leave the country with special permission from the authorities. This permission can be refused arbitrarily. Furthermore, individuals who abandon an official overseas mission or who do not return to Cuba after completing an official overseas mission will be denied entry to the country for several years. They will be considered deserters, even if they are civilian personnel. Cedoca found no information regarding the treatment of military deserters and

conscientious objectors upon their return. Experts suspect that Cuban mercenaries working for the Russian army will either be unable to return to Cuba or be convicted upon their return because of their participation in a foreign military conflict. Finally, Cubans with outstanding tax debts may also be subject to a travel ban.

Inhoudstafel

Samenvatting	2
Summary	3
Lijst van afkortingen	6
Inleiding.....	7
1. Migratiecontext	8
2. Reis- en migratiewetgeving.....	9
2.1. Migratiehervorming	9
2.2. Verblijf van langer dan 24 maanden buiten Cuba	11
2.2.1. Emigranten (<i>Emigrados</i>).....	12
2.2.2. Ingezetenen in het buitenland (<i>Residentes en el exterior</i>).....	12
2.3. In- en uitreisbeperkingen.....	13
3. Terugkeer	16
3.1. Repatriëringsprocedure (<i>repatriación</i>)	16
3.2. Gedwongen terugkeer	16
3.2.1. Terugkeer uit België.....	16
3.2.2. Terugkeer uit de VS en landen uit de regio	17
4. Overzicht van de gemelde problemen.....	19
4.1. Gezondheidspersoneel.....	21
4.2. Deserteurs en hun familieleden	22
4.2.1. Civiele deserteurs.....	22
4.2.2. Militaire deserteurs en dienstweigeraars.....	24
4.2.3. Huurlingen actief in het Russisch-Oekraïense conflict	27
4.3. Dissidenten en critici	30
4.4. Personen met belastingsschulden	33
Bibliografie.....	34

Lijst van afkortingen

AI	Amnesty International
ARC	Artists at Risk Connection
CIDH	Comisión Interamericana de Derechos Humanos
CIR	Comité Ciudadanos por la Integración Racial
CTDC	Consejo para la Transición Democrática en Cuba
DIIE	Dirección de Identificación, Inmigración y Extranjería
DVZ	Dienst Vreemdelingenzaken
EU	Europese Unie
FAR	Fuerzas Armadas Revolucionarias
GIGA	German Institute for Global and Area Studies
HRW	Human Rights Watch
IACHR	Inter-American Commission on Human Rights
ICE	Immigration and Customs Enforcement Service
OCDH	Observatorio Cubano de Derechos Humanos
ONAT	Oficina Nacional de la Administración Tributaria
VS	Verenigde Staten

Inleiding

Dit rapport is een update van de COI Focus van 17 juli 2020 met als titel *Cuba: Le retour dans le cadre de la procédure cubaine de rapatriement*. Het handelt over reisbeperkingen en de houding van de Cubaanse autoriteiten ten opzichte van hun terugkeerders die het land legaal en illegaal hebben verlaten. Het analyseert de beschikbare informatie van 2020 tot 16 juni 2025. Cedoca sloot het onderzoek voor deze update op 16 juni 2025 af.

Dit rapport bestaat uit vier delen. Het eerste deel schetst kort de Cubaanse migratiecontext die niet los te zien is van de gespannen relatie tussen Cuba en de Verenigde Staten (VS) sinds de Cubaanse Revolutie van 1959. Het tweede deel gaat in op de geldende reis- en migratiewetgeving, meer bepaald het migratiehervormingsproces dat in 2013 begon en de impact ervan op de status van Cubaanse emigranten. Het derde deel behandelt de organisatie van de terugkeer, waarbij de Cubaanse repatriëringsprocedure aan bod komt, terugkeer vanuit België en gedwongen terugkeer vanuit de VS. In het vierde en laatste deel gaat Cedoca dieper in op de problemen bij terugkeer van Cubaanse burgers op het Cubaanse grondgebied. Het heeft hierbij speciale aandacht voor de situatie van gezondheidspersoneel, deserteurs, dissidenten en critici.

Dit niet-exhaustieve document werd opgesteld op basis van beschikbare openbare informatie van Cubaanse onafhankelijke en oppositiemediën zoals El Toque, Cubanet, Diario de Cuba, Periódico Cubano, CiberCuba, Martí Noticias en 14ymedio; de staatsmedia Cubadebate en Granma; en internationale media zoals BBC, El País, Miami Herald, Deutsche Welle, France24 en Swiss Info. Ook websites die informatie of advies verstrekken over de Cubaanse wetgeving zoals CubaTrámite, Opapeleo en Juriscuba werden geraadpleegd. Voorts werd voor deze COI Focus een beroep gedaan op de rapporten van Amnesty International (AI), Human Rights Watch (HRW), Freedom House, het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken (USDOS), de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Rechten van de Mens (Comisión Interamericana de Derechos Humanos, CIDH), Cubalex, Justicia 11J en Observatorio Cubano de Derechos Humanos (OCDH). Ook de rapporten over de verschillende soorten terugkeer vanuit België van de Diest Vreemdelingenzaken (DVZ) werden voor deze Focus geraadpleegd. Cedoca vestigt de aandacht op het feit dat sommige geraadpleegde bronnen niet altijd het soort terugkeer (vrijwillig of gedwongen) specificeren en stevast over deportatie spreken. Cedoca sprak in juni 2025 met professor Bert Hoffmann van het German Institute for Global and Area Studies (GIGA) in Hamburg en legde hem enkele specifieke vragen voor over bepaalde profielen en procedures. Hij las de parafrases en citaten van dit gesprek die in deze COI Focus werden opgenomen na en reviseerde deze waar nodig.

Cedoca volgt de situatie in Cuba voortdurend op. Als er zich fundamentele wijzigingen of ontwikkelingen voordoen die de situatie ter plaatse aanzienlijk veranderen, dan zal Cedoca deze COI Focus zo snel mogelijk bijwerken.

1. Migratiecontext

Lange tijd was Cuba een gastland voor immigranten. Na de Cubaanse Revolutie van 1959 onder leiding van de latere president Fidel Castro kwam hier verandering in en verlieten vele Cubanen in opeenvolgende golven het eiland.¹ Door de geografische nabijheid van de Verenigde Staten (VS) zochten veel Cubaanse emigranten hun toevlucht in de VS, dat over de jaren heen de belangrijkste bestemming voor de Cubaanse diaspora werd.² Politieke ontevredenheid over Castro, de slechte economische situatie van het eiland, familiehereniging en de aanhoudende spanningen met de VS vormden de afgelopen zestig jaar de belangrijkste drijfveren voor Cubanen om hun land te verlaten en naar de VS te trekken.³

Ook het Amerikaanse immigratiebeleid speelde een rol in de migratiestromen vanuit Cuba naar de VS. Met de implementatie in 1966 van Public Law 89-732, in de volksmond bekend als de Cuban Adjustment Act, kende de VS een voorkeursbehandeling toe aan Cubaanse immigranten.⁴ Dankzij deze wet konden Cubanen aanvankelijk na een verblijf van twee jaar op Amerikaanse bodem en vanaf 1976 al na één jaar een permanente verblijfsvergunning in de VS krijgen. Bovendien hoefde de Cubaanse immigrant de VS niet legaal te zijn binnengekomen. Deze wet - die niet werd uitgebreid tot immigranten uit andere landen - werd deels ingevoerd als een poging om de regering van Castro te destabiliseren. De wet leidde op verschillende tijdstippen tot een toestroom van Cubaanse immigranten in de VS. De Cuban Adjustment Act blijft tot op vandaag van kracht maar onderging meermaals wijzigingen. Een belangrijke beperking kwam er in 1995 met de *wet foot/dry foot policy* ten tijde van Amerikaans president Bill Clinton (1993-2001). Dit beleid werd ingevoerd om de Cubaanse immigratie terug te dringen, die in tegenstelling tot voorheen veeleer als economisch gemotiveerd werd beschouwd, en om Cubanen ervan te weerhouden de gevaarlijke reis per boot over de Straat van Florida te ondernemen.⁵ De *wet foot/dry foot policy* bepaalde dat Cubanen die erin slaagden het Amerikaanse grondgebied te bereiken (*dry feet*) legaal in de VS konden werken en een permanente verblijfsvergunning konden aanvragen. Degenen die op zee werden onderschept (*wet feet*) werden daarentegen teruggestuurd naar Cuba. In 2017 kwam er een einde aan dit beleid onder president Barack Obama (2009-2017). In een poging om de diplomatieke betrekkingen tussen de VS en Cuba te herstellen die sinds 1961 in de context van de Koude Oorlog waren verbroken, ondertekende Obama nieuwe migratieovereenkomsten met Cuba.⁶ Vanaf dan moesten Cubaanse burgers legale toegang tot de VS zoeken voordat ze in aanmerking kwamen voor een permanente verblijfsvergunning.⁷ Obama maakte ook een einde aan het *Cuban Medical Professional Parole Program*. Hierdoor kon Cubaans medisch personeel dat namens Cuba in het buitenland werkte legaal naar de VS reizen. Via dit programma kwamen meer dan 8.000 Cubanen naar de VS.⁸ Tijdens de eerste ambtstermijn van president Donald Trump (2017-2021, regering-Trump I) namen de spanningen tussen de VS en Cuba opnieuw toe als gevolg van zijn strenge sanctiebeleid.⁹

De economische sancties van de regering-Trump I bovenop de al fragiele economie, de COVID-19-pandemie die rechtstreeks gevolgen had voor de Cubaanse industrie en het toerisme, het gebrek aan voedsel, medicijnen en brandstof en de ineenstorting van het gezondheidssysteem mondden in juli

¹ Dauny J., 06/07/2017, [url](#)

² Morales Pino L., Aguilar Solís G., 14/01/2025, [url](#)

³ Dauny J., 06/07/2017, [url](#); Morales Pino L., Aguilar Solís G., 14/01/2025, [url](#)

⁴ Morales Pino L., Aguilar Solís G., 14/01/2025, [url](#)

⁵ Encyclopaedia Britannica, 26/04/2025, [url](#)

⁶ Morales Pino L., Aguilar Solís G., 14/01/2025, [url](#)

⁷ Encyclopaedia Britannica, 26/04/2025, [url](#)

⁸ CRS, 22/01/2021, p. 53, [url](#)

⁹ Morales Pino L., Aguilar Solís G., 14/01/2025, [url](#)

2021 uit in het grootste volksprotest dat Cuba sinds 1959 had gezien. De repressie die hierop volgde en de aanhoudende socio-economische crisis leidden vanaf oktober 2021 tot een massale uittocht uit het eiland.¹⁰ Alleen al tussen 2022 en 2023 vertrokken 1,79 miljoen Cubanen, aldus Cubaans demograaf en econoom Albizu-Campos.¹¹ Volgens officiële cijfers van de Cubaanse overheid verlieten tussen 2022 en 2023 één miljoen burgers of 10 % van de Cubaanse bevolking hun land.¹² Albizu-Campos schat dat er in juli 2024 nog 8,62 miljoen Cubanen op het eiland woonden. De Cubaanse overheid gaf in 2024 toe dat Cuba intussen minder dan 10 miljoen inwoners telt.¹³ In december 2021 bedroeg het totale aantal inwoners nog 11 miljoen.¹⁴ Experts en autoriteiten spreken over de grootste migratiegolf in de geschiedenis van Cuba, die alle voorgaande migratiestromen zoals El Mariel in 1980 (125.000), de Balseros-crisis in 1994 (34.500) en Boca de Camarioca in 1965 (ongeveer 5.000) overtreft.¹⁵

Meer dan 850.000 Cubaanse migranten komen tussen 2022 en september 2024 aan in de VS, aldus het Amerikaanse Customs and Border Protection Office.¹⁶ In januari 2023 breidt de regering van president Joe Biden (2021-2025) de *humanitarian parole*-procedure uit naar Cubanen, als onderdeel van zijn strategie om de irreguliere migratie naar de VS te beteugelen. Dit gaat gepaard met beperkende maatregelen voor asielaanvragen aan de grens met Mexico.¹⁷ Dankzij het *humanitarian parole*-programma kunnen Cubanen tijdelijk in de VS verblijven en werken. Volgens de beschikbare gegevens van het Department of Homeland Security zijn er in maart 2025 ongeveer 110.000 Cubanen met *humanitarian parole*. De regering-Trump II (2025-heden) kondigt in diezelfde maand aan dat er een einde komt aan het *humanitarian parole*-programma voor alle begunstigde nationaliteiten op 24 april 2025.¹⁸ Nadat een federaal Hof van Beroep deze beëindiging eerst een halt toeroept, staat het Hooggerechtshof de regering-Trump op 30 mei 2025 toe het programma stop te zetten.¹⁹ Op 4 juni 2025 vaardigt president Trump een proclamatie uit waarmee hij een gedeeltelijk inreisverbod voor burgers uit Cuba invoert. Aan de basis van deze beslissing liggen onder meer de status van Cuba als staatssponsor van terrorisme en het gegeven dat Cuba historisch gezien zijn onderdanen met uitwijzingsbevel van de VS, weigert terug te nemen.²⁰

2. Reis- en migratiewetgeving

2.1. Migratiehervorming

In 2012 kondigt president Raúl Castro (2008-2018) het einde aan van het decennialange restrictieve migratiebeleid van zijn voorganger en broer Fidel Castro (1976²¹-2008). Na de Cubaanse Revolutie voerde hij in 1961 strenge reisbeperkingen in om te voorkomen dat Cubaanse intellectuelen het eiland massaal zouden ontvluchten.²² Cubanen die het land probeerden te verlaten werden lange tijd gezien

¹⁰ El País (Colomé C.), 23/07/2024, [url](#); WOLA, 12/12/2023, [url](#)

¹¹ El País (Colomé C.), 23/07/2024, [url](#)

¹² Miami Herald (Gámez Torres N.), 24/07/2024, [url](#)

¹³ El País (Colomé C.), 23/07/2024, [url](#)

¹⁴ Miami Herald (Gámez Torres N.), 24/07/2024, [url](#)

¹⁵ El País (Colomé C.), 23/07/2024, [url](#); El País (Colomé C.), 24/09/2024, [url](#)

¹⁶ El País (Colomé C.), 24/09/2024, [url](#)

¹⁷ American Immigration Council, 31/10/2023, [url](#)

¹⁸ SWI, 24/03/2025, [url](#)

¹⁹ Politico, 31/05/2025, [url](#)

²⁰ WOLA, 12/06/2025, [url](#)

²¹ Fidel Castro kwam in 1959 aan de macht in Cuba. Tot 1976 regeerde hij per decreet; HRW, 26/11/2016, [url](#)

²² BBC (Haq H.), 16/01/2013, [url](#); BBC, 16/10/2012, [url](#)

als verraders of vijanden van de revolutie. Naderhand groeide het besef bij de autoriteiten dat veel Cubanen om economische redenen willen vertrekken en dat het land baat kan hebben bij het geld en de kennis die migranten met zich meenemen.²³

De migratiehervorming die op 14 januari 2013 in voege treedt met Decreet 302 van 11 oktober 2012, wordt als historisch gezien en zorgt ervoor dat miljoenen Cubanen makkelijker het land kunnen verlaten en ernaar terugkeren.²⁴ Dankzij de migratiehervorming kunnen Cubanen hun land verlaten zonder een uitreisvisum of een uitnodiging van een inwoner van het land van bestemming. Onder het nieuwe beleid hebben Cubanen alleen een paspoort, een nationale identiteitskaart en, indien vereist door het land dat ze bezoeken, een visum van hun bestemming nodig.²⁵ De nieuwe reismaatregelen verlengen ook de periode dat Cubanen in het buitenland kunnen verblijven, van de vroegere 11 naar 24 maanden, zonder dat ze daarbij hun verblijfsrecht, de bijhorende voordelen of hun eigendommen verliezen.²⁶ Cubanen die niet binnen de 24 maanden naar Cuba terugkeren en geen verlenging aanvragen, worden als emigranten (*emigrados*) beschouwd en verliezen automatisch hun status van permanent ingezetene in het land en de rechten die daaraan verbonden zijn.²⁷

De Cubaanse autoriteiten kondigen op 14 januari 2013 een reeks aanvullende maatregelen aan op Decreet 302 die de tijdelijke toegang tot Cuba regulariseert voor mensen die illegaal zijn geëmigreerd na de migratieovereenkomsten van 1994, zolang er acht jaar of meer is verstreken sinds ze Cuba hebben verlaten. Dit geldt ook voor gezondheidswerkers en topsporters die het land na 1990 hebben verlaten, als het meer dan acht jaar geleden is dat ze het land hebben verlaten. Van de termijn van acht jaar kan worden afgezien in humanitaire gevallen, waarbij de toegang tot het land na een kortere periode kan worden goedgekeurd.²⁸

De migratiehervorming heeft volgens persberichten de tijdelijke of permanente terugkeer van veel Cubaanse migranten mogelijk gemaakt.²⁹ Ze heeft tienduizenden Cubanen die in het buitenland wonen aangemoedigd om repatriëring aan te vragen (een procedure die bekend staat als *repatriación*) (zie 3.1.).³⁰

In de context van de COVID-19-pandemie wordt de limiet van twee jaar officieus en tijdelijk opgeheven op 9 maart 2020, volgens de onafhankelijke krant *El Toque*. Vanaf die datum worden Cubanen die in het buitenland wonen niet langer emigranten na 24 maanden in het buitenland, maar behouden ze in plaats daarvan hun verblijfsstatus. Deze tijdelijke maatregel wordt in geen enkele wet opgenomen.³¹

In juli 2023 verlengt de Cubaanse regering de geldigheid van paspoorten tot tien jaar.³² Hoewel het sinds de COVID-19-pandemie mogelijk was om naar Cuba terug te keren met een verlopen paspoort, is dit vanaf 1 april 2025 niet meer het geval.³³

²³ BBC, 16/10/2012, [url](#)

²⁴ BBC (Haq H.), 16/01/2013, [url](#); *El País*, 14/01/2014, [url](#); *International Business Times*, 14/01/2014, [url](#); *El País* (Sánchez Y.), 14/03/2023, [url](#); NPR (Miroff N.), 11/01/2013, [url](#); BBC, 16/10/2012, [url](#)

²⁵ NPR (Miroff N.), 11/01/2013, [url](#); BBC (Haq H.), 16/01/2013, [url](#)

²⁶ *Miami Herald*, 12/03/2018, [url](#); BBC (Haq H.), 16/01/2013, [url](#)

²⁷ *Opapeleo*, 17/10/2022, [url](#)

²⁸ *Cubadebate*, 14/01/2013, [url](#)

²⁹ *ADN Cuba*, 25/06/2020, [url](#); *EFE via La Vanguardia*, 08/01/2020, [url](#); *Miami Herald*, 12/03/2018, [url](#); BBC, 20/02/2018, [url](#); *El País*, 14/01/2014, [url](#); *International Business Times*, 14/01/2014, [url](#)

³⁰ *Juventud Rebelde*, 14/01/2020, [url](#)

³¹ *El Toque*, 06/12/2024, [url](#); *El Toque*, 18/06/2024, [url](#); *Opapeleo*, 05/10/2022, [url](#); *On Cuba News*, 09/06/2020, [url](#)

³² *Freedom House*, 2024, [url](#)

³³ *El Toque*, 06/12/2024, [url](#); *Cubadebate*, 01/04/2025, [url](#).

Geconfronteerd met een massale uittocht na de volksprotesten in juli 2021,³⁴ neemt het Cubaanse parlement in juli 2024 drie wetsvoorstellen in behandeling over staatsburgerschap, migratie en vreemdelingen.³⁵ In het kader van deze COI Focus worden hieronder alleen de eerste twee wetten besproken.

De nieuwe wet op het staatsburgerschap, aangenomen in augustus 2024, opent de mogelijkheid om Cubanen die in het buitenland wonen en die zich aanmelden bij gewapende organisaties om Cuba aan te vallen (het ministerie van Binnenlandse Zaken publiceerde een lijst van organisaties) of die "handelingen verrichten die in strijd zijn met de politieke, economische en sociale belangen" van het land, het Cubaanse staatsburgerschap te ontnemen. Volgens Raudiel Peña, advocaat bij Cubalex, een ngo die zich inzet voor mensenrechten, zou dit een situatie van staatloosheid kunnen creëren.³⁶

De nieuwe migratiewet die op 19 juli 2024 wordt goedgekeurd, is bij het afsluiten van deze COI Focus evenwel nog niet verschenen in het Cubaanse Staatsblad en is dus niet officieel van kracht.³⁷ Met de goedkeuring van deze nieuwe migratiewet erkent de regering nu officieel dat Cubanen die in het buitenland wonen, met inbegrip van degenen die daar langer dan twee jaar wonen, dezelfde rechten hebben als degenen die op het eiland wonen, met name op het gebied van eigendom, aldus Swiss Info. Cubanen die langer dan twee jaar in het buitenland wonen, worden niet langer beschouwd als emigranten en hun eigendommen zullen niet langer in beslag worden genomen door de staat.³⁸ De wet maakt een onderscheid tussen Cubanen die in Cuba wonen en Cubanen die in het buitenland wonen. De eerstgenoemden bestaan uit twee subcategorieën: effectieve ingezetenen en tijdelijke ingezetenen. Effectieve inwoners zijn Cubanen die een kalenderjaar in Cuba hebben verbleven of die kunnen aantonen dat ze zich in Cuba hebben gevestigd door een combinatie van verblijfsduur en andere materiële bewijzen. Tijdelijke inwoners zijn die personen, inclusief buitenlanders, die in het land verblijven met het doel om een effectieve verblijfsvergunning te krijgen. Cubanen die in het buitenland verblijven, bestaan uit drie subcategorieën: inwoners in het buitenland in strikte zin, die geen verblijfplaats op het eiland hebben; emigranten; en investeerders en zakenmensen.³⁹

Cedoca contacteerde professor Hoffmann van het German Institute for Global and Area Studies (GIGA) in juni 2025 over de implementatie van de nieuwe migratiewet van juli 2024. Professor Hoffmann bevestigt dat de nieuwe migratiewet nog niet formeel in werking is getreden aangezien ze nog niet in de *Gaceta Oficial* (Cubaanse Staatsblad) is verschenen. Hij verwacht dat de Cubaanse autoriteiten anno 2025 in de praktijk in de geest van de nieuwe wetgeving zullen handelen door soepel om te gaan met de termijn van 24 maanden (zie ook 2.2.1. en 2.2.2.). Daarnaast wijst professor Hoffmann er op dat de Cubaanse autoriteiten discretionair kunnen handelen, zeker in het geval van personen die kennis hebben van staatsgeheimen, personen die verdacht worden van corruptie of terugkeerders van wie vermoed wordt dat ze samenwerken met een buitenlandse inlichtingendienst.⁴⁰

2.2. Verblijf van langer dan 24 maanden buiten Cuba

Volgens de Cubaanse migratiewetgeving van 2012 worden Cubanen als emigranten (*emigrados*) beschouwd wanneer ze langer dan 24 opeenvolgende maanden in het buitenland verblijven. Er zijn echter twee mogelijkheden om het verblijf in het buitenland legaal te verlengen, namelijk via de

³⁴ Freedom House, 2024, [url](#); HRW, 16/01/2025, [url](#); El País, 23/07/2024, [url](#)

³⁵ Dime Cuba, 12/08/2024 [url](#); DW, 19/07/2024, [url](#)

³⁶ HRW, 16/01/2025, [url](#); DW, 19/07/2024, [url](#)

³⁷ Gaceta Oficial, 30/01/2025, [url](#); HRW, 16/01/2025, [url](#); Cuba Trámite, 15/01/2025, [url](#); El Toque, 06/12/2024, [url](#)

³⁸ El Toque, 06/12/2024, [url](#); CiberCuba, 06/12/2024, [url](#); EFE via SWI, 19/07/2024, [url](#)

³⁹ Observatorio Legislativo de Cuba, 22/08/2024, [url](#); El Toque, 18/06/2024, [url](#)

⁴⁰ Hoffmann B., telefoongesprek, 13/06/2025

aanvraag voor de verlenging van de periode van 24 maanden en via de aanvraag van een vergunning voor verblijf in het buitenland.⁴¹

2.2.1. Emigranten (*Emigrados*)

Volgens artikel 9.2 van Wet 1312 van 2012 is een *emigrado* een Cubaanse burger die het land illegaal verlaat of die langer dan 24 maanden buiten Cuba verblijft, zonder een verlenging van het verblijf buiten het eiland aan te vragen.⁴² Een emigrant behoudt het Cubaanse staatsburgerschap maar verliest in principe de meeste rechten die hieraan verbonden zijn, zoals politieke rechten, recht op gratis gezondheidszorg en onderwijs, sociale zekerheid en eigendomsrechten.⁴³ Dit betekent onder meer dat de eigendommen van de emigranten in beslag kunnen worden genomen als ze niet kunnen worden overgedragen aan familieleden op het eiland. Verder hebben emigranten een verzekering nodig bij binnenkomst op Cuba en ontvangen ze geen Cubaans staatspensioen. De familie van permanente emigranten ontvangt ook niet langer de gesubsidieerde voedselrantsoenen voor de geëmigreerde persoon.⁴⁴ De website Opapeleo, een Amerikaans agentschap dat consulaire hulp biedt aan Cubanen in de VS, voegt hieraan toe dat emigranten geen eigen zaak kunnen opstarten in Cuba.⁴⁵

Daarnaast verliezen *emigrados* hun wettelijke verblijfsstatus of status van permanent ingezetene.⁴⁶ Volgens het Cubaanse ministerie van Buitenlandse Zaken kunnen Cubaanse burgers die hun permanente verblijfsstatus in Cuba willen behouden, maar "om een gegronde reden" niet in staat zijn om binnen 24 maanden na hun vertrek terug te keren, een verlenging van hun verblijf aanvragen bij een Cubaans consulaat. Deze aanvraag moet één maand voor het verstrijken van de 24 maanden worden ingediend.⁴⁷ Emigranten kunnen ofwel terugkeren naar Cuba als toeristen voor een periode van drie maanden, verlengbaar onder bepaalde voorwaarden, ofwel zich opnieuw vestigen in hun eigen land nadat ze toestemming hebben gekregen om te repatriëren (zie 3.1.).⁴⁸

Professor Hoffmann van het GIGA stelt in zijn gesprek met Cedoca in juni 2025 dat de termijn van 24 maanden niet strikt wordt gehandhaafd en dat er mogelijke verschillen zijn tussen de Cubaanse consulaten wat betreft de toepassing van deze procedure:

"From what I know is that they are having a very loose pro extension practice in regard to overstaying 24 months because they all know that this regulation is on the way out. Few people will try to make a fuss out of this.[...] Nothing is set in stone and not all consulates of Cuba all over the world will act the same for everybody. There's always some degree of arbitrariness, but basically extensions are being granted and rather without asking many questions."⁴⁹

2.2.2. Ingezetenen in het buitenland (*Residentes en el exterior*)

Volgens de migratiewet van 2012 kunnen Cubanen met een gewoon paspoort (*pasaporte corriente*) een vergunning voor verblijf in het buitenland (*permiso de residencia en el exterior*) aanvragen wanneer ze voor onbepaalde tijd in het buitenland moeten verblijven vanwege een al dan niet geformaliseerd huwelijk met een vreemdeling of vanwege andere uitzonderlijke gezins- en

⁴¹ ACCORD, 08/2017, pp. 24-30, [url](#)

⁴² Opapeleo, 17/10/2022, [url](#)

⁴³ El Toque, 18/06/2024, [url](#); ACCORD, 08/2017, pp. 44-48, [url](#)

⁴⁴ ACCORD, 08/2017, pp. 24-30, [url](#)

⁴⁵ Opapeleo, 05/10/2022, [url](#)

⁴⁶ Directorio Cubano Info, 17/06/2024, [url](#); Opapeleo, 17/10/2022, [url](#); Opapeleo, 05/10/2022, [url](#)

⁴⁷ MinRex, s.d., [url](#)

⁴⁸ ACCORD, 08/2017, pp. 44-48, [url](#); Opapeleo, 05/10/2022, [url](#)

⁴⁹ Hoffmann B., telefoongesprek, 13/06/2025

humanitaire omstandigheden. Het verblijf in het buitenland kan ook worden toegestaan aan ouders en minderjarige kinderen van degenen die deze verblijfs categorie hebben. De aanvraag kan worden ingediend bij het Directoraat Identificatie, Immigratie en Vreemdelingen (Dirección de Identificación, Inmigración y Extranjería, DIIE), bij de kantoren van het ministerie van Binnenlandse Zaken of bij diplomatieke of consulaire vertegenwoordiging of een ander bevoegd Cubaans kantoor.⁵⁰

De website van Opapeleo meldt dat Cubanen met een vergunning voor verblijf in het buitenland de toestemming hebben om permanent in het buitenland te wonen zonder dat ze hierbij hun wettelijke verblijfplaats, politieke en eigendomsrechten in Cuba verliezen. Volgens deze bron wordt de vergunning over het algemeen verleend aan Cubanen die met buitenlandse burgers trouwen en hun verblijfplaats naar een ander land overbrengen. Opapeleo stelt dat deze Cubanen het land kunnen binnenkomen wanneer ze willen, d.i. zonder inreisvergunning. Ze kunnen zes maanden in Cuba verblijven zonder enige vorm van procedure en kunnen een verlenging aanvragen voor maximaal twaalf maanden. Wel dienen ze zich in te schrijven in het Cubaanse burgerregister in het consulaat in het land van verblijf en moeten ze hun identiteitskaart daar in te leveren tijdens hun verblijf.⁵¹

Ook deze procedure is volgens professor Hoffmann van het GIGA in 2025 op zijn retour. De migratiewet van juli 2024 voorziet immers in een nieuwe status voor deze categorie van personen. Omdat de wet van juli 2024 nog niet van kracht is, vermoedt hij dat de vergunning voor verblijf in het buitenland in 2025 nog steeds wordt toegekend.⁵²

2.3. In- en uitreisbeperkingen

Hoewel de migratiehervorming van 2013 grote versoepelingen met zich meebracht, kunnen niet alle Cubanen vrij reizen.⁵³ De Cubaanse overheid behoudt immers het recht om de afgifte van een paspoort te weigeren of een uitreisverbod op te leggen in specifieke omstandigheden. Daarnaast behoudt ze in bepaalde omstandigheden eveneens het recht om de toegang tot het grondgebied te weigeren aan haar burgers en moeten bepaalde categorieën van professionals een toelating vragen om het land te verlaten, aldus de geraadpleegde bronnen.⁵⁴

Artikels 23 en 25 van Decreet 302 van oktober 2012, dat de Migratiewet van 1976 wijzigde, bepalen onder meer dat Cubaanse burgers die op het nationale grondgebied verblijven geen gewoon paspoort kunnen krijgen en het land niet mogen verlaten als dit raadzaam wordt geacht om redenen van defensie en nationale veiligheid of als de verantwoordelijke autoriteiten dit bepalen om redenen van algemeen belang.⁵⁵

De wetsartikels stipuleren dat in onderstaande situaties Cubaanse burgers die op het Cubaans grondgebied verblijven geen gewoon paspoort kunnen verkrijgen, noch het land kunnen verlaten:

- a) [burgers die] Onderworpen zijn aan strafrechtelijke vervolging, op voorwaarde dat dit door de bevoegde autoriteiten is bevolen.
- b) [burgers die] In afwachting zijn van een strafrechtelijke sanctie of veiligheidsmaatregel, behalve in gevallen die uitdrukkelijk zijn toegestaan door de rechtbank.

⁵⁰ ACCORD, 08/2018, pp. 44-45, [url](#)

⁵¹ Opapeleo, 05/10/2022, [url](#)

⁵² Hoffmann B., telefoongesprek, 13/06/2025

⁵³ BBC (Haq H.), 16/01/2013, [url](#)

⁵⁴ Gaceta Oficial, 18/12/2015, [url](#); Cubanet, 16/02/2022, [url](#); ACCORD, 08/2018, pp. 21-22, [url](#)

⁵⁵ Gaceta Oficial, 18/12/2015, [url](#)

- c) [burgers die] Moeten voldoen aan de bepalingen inzake het vervullen van de militaire dienstplicht.
- d) Wanneer redenen van defensie en nationale veiligheid dit vereisen.
- e) [burgers die] Verplichtingen hebben tegenover de Cubaanse staat of civielrechtelijk aansprakelijk zijn, op voorwaarde dat deze uitdrukkelijk zijn bevolen door de bevoegde autoriteiten.
- f) [burgers die] Geen toestemming hebben krachtens de verordeningen die gericht zijn op het behoud van gekwalificeerde arbeidskrachten voor de economische, sociale en wetenschappelijk-technische ontwikkeling van het land, alsook voor de veiligheid en bescherming van officiële informatie.
- g) Minderjarigen of handelingsonbekwamen, die geen toestemming hebben van hun ouders of wettelijke vertegenwoordigers, geformaliseerd ten overstaan van een notaris.
- h) Wanneer de bevoegde autoriteiten om andere redenen van algemeen belang dit bepalen.
- i) [burgers die] Niet voldoen aan de eisen die zijn vastgelegd in de Migratiewet, de bijhorende regelgeving en de aanvullende bepalingen met betrekking tot de aanvraag, afgifte en toekenning van paspoorten.⁵⁶ [vertaling Cedoca]

Artikel 24.1 van Decreet 302 van oktober 2012 van de Migratiewet stelt dat, "de toegang tot het nationale grondgebied wordt geweigerd aan personen die zich in één van de volgende situaties bevinden:

- a) Een voorgeschiedenis hebben van terroristische activiteiten, mensenhandel, drugshandel, witwassen van geld, wapenhandel of andere internationaal strafbare feiten.
- b) In verband worden gebracht met daden tegen de menselijkheid, de menselijke waardigheid of de collectieve gezondheid, of daden die strafbaar zijn volgens internationale verdragen waarbij Cuba partij is.
- c) Het organiseren, aanmoedigen, uitvoeren van of deelnemen aan vijandige acties tegen de politieke, economische en sociale grondslagen van de Cubaanse staat.
- d) Wanneer redenen van defensie en nationale veiligheid dit vereisen.
- e) Een inreisverbod hebben omdat zij ongewenst (*indeseable*) zijn verklaard of zijn uitgezet.
- f) Het niet naleven van de bepalingen van de Migratiewet, de bijbehorende regelgeving en de aanvullende bepalingen voor toegang tot het land.⁵⁷ [vertaling Cedoca]

In december 2015 treedt Decreet 306 van oktober 2012 van de Migratiewet in werking voor het medisch personeel.⁵⁸ Hiermee draait de Cubaanse regering één van de versoepelingen sinds de migratiehervorming van 2013 terug waardoor ook vele dokters vrij konden reizen.⁵⁹ Deze maatregel beoogt "een efficiënte en kwaliteitsvolle gezondheidszorg te garanderen" en moet de migratie van medisch personeel tegengaan.⁶⁰ Decreet 306 verplicht het medisch personeel dat de staat van vitaal

⁵⁶ Gaceta Oficial, 18/12/2015, [url](#)

⁵⁷ Gaceta Oficial, 18/12/2015, [url](#); Cubanet, 16/02/2022, [url](#)

⁵⁸ Cubadebate, 01/12/2015, [url](#)

⁵⁹ NPR (Miroff N.), 11/01/2013, [url](#); CiberCuba, 09/01/2013, [url](#); Martí Noticias, 01/12/2015, [url](#)

⁶⁰ Cubadebate, 01/12/2015, [url](#)

belang acht voor de ontwikkeling van het land⁶¹ om toestemming te vragen om naar het buitenland te reizen om persoonlijke redenen of om permanent in het buitenland te verblijven.⁶²

Decreet 306 heeft niet alleen betrekking op personen met medische specialismen, maar ook op kaderpersoneel (managers), atleten en andere personen die de staat van vitaal belang acht voor de ontwikkeling van het land. Het decreet preciseert welke categorieën aan een *tratamiento regulado* (letterlijk: regulering) onderworpen zijn:

- a) Bestuurders die vallen onder de categorie senior managers en directeuren in de centrale kantoren van nationale organen, agentschappen, entiteiten, raden van bestuur en organisaties voor hoger bedrijfsbeheer, alsook managers en leidinggevendenden die activiteiten uitvoeren die van vitaal belang zijn voor de economische, sociale en wetenschappelijk-technische ontwikkeling van het land en in posities met beslissingsbevoegdheid over financiële en materiële middelen;
- b) afgestudeerden van het hoger onderwijs die essentiële activiteiten uitvoeren voor de economische, sociale en wetenschappelijk-technische ontwikkeling van het land in strategische programma's, onderzoeksprojecten en gezondheidsdiensten;
- c) gespecialiseerde technici op middelbaar niveau die essentiële activiteiten uitvoeren voor het in stand houden van de gezondheidsdiensten en de wetenschappelijk-technische activiteiten;
- d) topsporters, technici en coaches die van vitaal belang zijn voor de Cubaanse sportbeweging.⁶³
[vertaling Cedoca]

Artikel 2 van Decreet 306 stelt dat de personen die vallen onder de paragrafen a), b) en d) in geval van een aanvraag voor permanent verblijf buiten Cuba gemachtigd worden binnen een termijn van ten hoogste vijf kalenderjaren, te rekenen vanaf de datum waarop de aanvraag is ingediend. Personen die vallen onder paragraaf c) worden gemachtigd binnen een termijn van ten hoogste drie kalenderjaren. Volgens de Cubaanse wet wordt de lange wachttijd gerechtvaardigd door de noodzaak om een vervanger op te leiden. Deze termijnen blijven gelden in geval van beëindiging van het dienstverband. Er kan van deze voorwaarden worden afgeweken om humanitaire redenen.⁶⁴ Om te reizen en om een paspoort te verkrijgen, moeten deze personen een speciale toestemming aanvragen bij hun superieuren, die op hun beurt de goedkeuring moeten krijgen van het ministerie van Arbeid en Sociale Zekerheid.⁶⁵

Professor Hoffmann van het GIGA verduidelijkte in een telefoongesprek in juni 2025 aan Cedoca dat ambtenaren in principe mogen reizen om persoonlijke redenen. Zelfs ambtenaren met vrij prominente functies kunnen volgens hem een reistoestemming verwerven. Een aanvraag voor een reistoestemming indienen kan lastig zijn en kan worden geweigerd, zonder dat hiervoor een specifieke of de echte reden wordt gegeven. Er geldt evenmin een formeel reisverbod voor zeer hooggeplaatste kaderleden. Hoe hoger de functie, hoe meer het verlenen van een reistoestemming een politieke beslissing zal zijn. Voor militairen, personen die kennis hebben van staatsgeheimen en leden van de ordediensten gelden er volgens de professor andere regels. Op de vraag van Cedoca of een politieagent van lage rang kan reizen, gaf professor Hoffmann het volgende antwoord: "Military and all security

⁶¹ De lijst van medische specialiteiten die als "belangrijk" voor het land worden beschouwd omvatten anesthesie, algemene chirurgie, intensive care, cardiologie, kindergeneeskunde, neurochirurgie, nefrologie, obstetrie en gynaecologie, orthopedie en traumatologie en neonatologie; Cubadebate, 01/12/2015, [url](#)

⁶² Martí Verifica, 27/11/2023, [url](#)

⁶³ Juriscuba, s.d., [url](#)

⁶⁴ Juriscuba, s.d., [url](#)

⁶⁵ Martí Verifica, 27/11/2023, [url](#)

apparatuses have their own rules and I do not know the specific rules in the police. By and large, family-related reasons for private travel are deemed more respectable than mere 'holidays'." ⁶⁶

3. Terugkeer

3.1. Repatriëringsprocedure (*repatriación*)

De Cubaanse repatriëringsprocedure staat open voor *emigrados* die zich na een verblijf in het buitenland permanent op het eiland willen vestigen en hun wettelijk verblijf willen terugkrijgen. Het biedt voordelen zoals toegang tot openbare gezondheidszorg en de mogelijkheid om onroerend goed te verwerven. ⁶⁷ De procedure kan vanuit een buitenlands consulaat worden gestart, maar ook in Cuba bij het DIIE. In het buitenland moet de persoon die om repatriëring vraagt een migratieformulier invullen en een geldig Cubaans paspoort voorleggen. Tevens moet hij een referentiepersoon (een vriend of familielid in Cuba) zoeken die bereid is om de aanvrager te huisvesten en financieel te steunen totdat deze een eigen woonplaats en inkomen heeft in Cuba. Deze referentiepersoon moet een beëdigde verklaring bij een notaris in Cuba laten opstellen waarin hij belooft de aanvrager op te vangen. Wanneer de aanvraag om repatriëring in Cuba wordt ingediend, moet de referentiepersoon de aanvrager vergezellen bij het indienen van de aanvraag. De referentiepersoon kan de aanvraag ook alleen opstarten in Cuba. Daarnaast moet ook een migratieformulier worden ingevuld en een aantal andere documenten worden voorgelegd, zoals het paspoort of een bewijs van verblijf in het buitenland van de aanvrager, de eigendomsakte van het onroerende goed waar de aanvrager zal verblijven, en documenten met betrekking tot de referentiepersoon: zijn identiteitskaart en zijn beëdigde verklaring. Ook vindt er een gesprek plaats met de aanvrager over de redenen voor zijn repatriëring. Het duurt maximum 90 dagen voordat de aanvragen worden verwerkt, aldus de website CubaTrámite. ⁶⁸ Tegen een weigering kan geen beroep worden aangetekend, maar de aanvrager kan na een jaar een nieuwe aanvraag indienen. ⁶⁹

Volgens Professor Hoffmann van het GIGA is repatriëring in 2025 nog steeds mogelijk. Degenen die gerepatriëerd willen worden, ondergaan een controle waarbij veiligheidsaspecten, vroeger gedrag, straffen enzovoort worden nagegaan. In de meeste gevallen worden de personen die om repatriëring vragen, toegelaten tot het Cubaanse grondgebied. ⁷⁰

3.2. Gedwongen terugkeer

3.2.1. Terugkeer uit België

Volgens rapporten van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) keerde in de periode van 2022 tot februari 2025 geen enkele Cubaan vrijwillig terug naar zijn land van herkomst. In 2022 en de eerste twee maanden van 2025 waren er geen gevallen van gedwongen terugkeer naar Cuba. In 2023 en 2024 werd telkens één Cubaan gedwongen uitgezet naar Cuba. Nog in 2024 werd één Cubaanse onderdaan verwijderd als gevolg van een terugname, krachtens een bilaterale overeenkomst tussen

⁶⁶ Hoffmann B., telefoongesprek, 13/06/2025

⁶⁷ CubaTrámite, 09/06/2025, [url](#); Periódico Cubano, 25/10/2024, [url](#)

⁶⁸ CubaTrámite, 09/06/2025, [url](#);

⁶⁹ Periódico Cubano, 25/10/2024, [url](#)

⁷⁰ Hoffmann B., telefoongesprek, 13/06/2025

België en Cuba.⁷¹ Ook vonden er effectieve terugdrijvingen van Cubaanse onderdanen plaats de afgelopen jaren. Met effectieve terugdrijving verwijst de DVZ naar twee categorieën van vreemdelingen die worden teruggestuurd naar hun land van herkomst. Enerzijds gaat het om vreemdelingen die aan de Belgische grens worden vastgehouden, omdat ze niet voldoen aan de vereiste voorwaarden voor de binnenkomst op het Schengengrondgebied. En anderzijds gaat het om verzoekers om internationale bescherming die aan de grens worden afgewezen.⁷² In 2022 telde de DVZ één terugdrijving, in 2023 twee en in 2024 twaalf. Voor de eerste twee maanden van 2025 tekende de DVZ geen effectieve terugdrijvingen naar Cuba op.⁷³

3.2.2. Terugkeer uit de VS en landen uit de regio

In het migratieakkoord tussen de VS en Cuba uit 1994 stemde de Cubaanse regering ermee in om geen gerechtelijke stappen of vergeldingsacties te nemen tegen migranten die terugkeerden vanuit internationale of Amerikaanse wateren of van de Amerikaanse marinebasis Guantánamo na een poging tot illegale emigratie, tenzij ze een afzonderlijk strafbaar feit hadden gepleegd.⁷⁴

In april 2023 hervat de regering-Biden, na onderhandelingen met de Cubaanse overheid en een pauze van twee jaar door de COVID-19-pandemie, deportatievluchten naar Cuba. Deze vinden vanaf dan maandelijks plaats.⁷⁵ In totaal worden er tijdens de ambtstermijn van president Biden 42 vluchten geregistreerd, waarbij 978 Cubaanse immigranten worden teruggestuurd.⁷⁶ Het gaat voornamelijk om zogenaamde *inadmissables* voor de Amerikaanse overheid,⁷⁷ mensen met definitieve uitwijzingsbevelen, maar zonder risico op politieke vervolging op het eiland. De uitzetting van deze Cubanen werd in 2017 overeengekomen tussen de Amerikaanse en Cubaanse regering.⁷⁸ De toenmalige Cubaanse president Raúl Castro stemde ermee in om deportatievluchten te ontvangen, maar de deportaties zouden selectief zijn en *case by case* worden geëvalueerd. Uit cijfers van de Amerikaanse Immigration and Customs Enforcement Service (ICE) blijkt dat er in 2024 zo'n 42.084 Cubanen met definitieve uitwijzingsbevelen onder toezicht in de VS verblijven omdat Cuba hen weigert terug te nemen, aldus El País.⁷⁹ Het document van ICE waarin deze cijfers gepubliceerd staan, classificeert Cuba als een niet-coöperatief land voor wat betreft de terugname van zijn onderdanen.⁸⁰

Op 17 april 2025 kondigt president Trump aan dat hij de bilaterale besprekingen met Cuba, die onder Biden waren hervat, voor onbepaalde tijd opschort.⁸¹ Op 24 april 2025 keren in het kader van de bilaterale migratie-akkoorden 82 illegale Cubaanse migranten via een chartervlucht terug vanuit de VS.⁸² Het gaat volgens het in Spanje gevestigde medium CiberCuba om de vierde deportatievlucht vanuit de VS in 2025.⁸³ Op 30 mei 2025 landt een vijfde deportatievlucht met 130 Cubaanse migranten uit de VS.⁸⁴

⁷¹ Dienst Vreemdelingenzaken, s.d., [url](#)

⁷² Algemene Directie DVZ, s.d., p. 15, [url](#)

⁷³ DVZ, s.d., [url](#)

⁷⁴ USDOS, 2017, [url](#)

⁷⁵ WOLA, 12/12/2023, [url](#); CBS News, 25/04/2023, [url](#)

⁷⁶ El País (Colomé C.), 01/03/2025, [url](#)

⁷⁷ SWI, 24/04/2025, [url](#)

⁷⁸ France24, 25/04/2023, [url](#)

⁷⁹ El País (Colomé C.), 01/03/202, [url](#)

⁸⁰ Fox News, 11/12/2024, [url](#)

⁸¹ CiberCuba, 24/04/2025, [url](#); WOLA, 12/12/2023, [url](#)

⁸² SWI, 24/04/2025, [url](#); CiberCuba, 24/04/2025, [url](#)

⁸³ CiberCuba, 24/04/2025, [url](#)

⁸⁴ Periódico Cubano, 30/05/2025, [url](#)

Over de eerste deportatievlucht die in januari 2025 plaatsvond, enkele dagen na de beëdiging van Trump als president van de VS, werd geen informatie bekendgemaakt, meldt Associated Press.⁸⁵ Over de tweede deportatievlucht van 27 februari 2025 waarbij 104 migranten van Miami naar Havana werden teruggebracht, rapporteerde El País dat één persoon onmiddellijk werd gearresteerd bij aankomst omdat hij ervan verdacht werd misdrijven te hebben gepleegd voor zijn vertrek uit Cuba. Twee anderen werden aangehouden omdat ze het eiland verlaten hadden terwijl ze voorwaardelijk vrij waren. Wat de profielen van de overige terugkeerders betreft, is volgens El País enkel bekend dat één van hen in 1980 als kind in de VS aankwam, tijdens de zogenaamde Mariel-exodus.⁸⁶ Jarenlang werd hij niet toegelaten tot Cuba. Hij heeft geen familie op het eiland en spreekt nauwelijks Spaans. Willy Allen, een advocaat gespecialiseerd in migratie geïnterviewd door El País in maart 2025, stelt dat de Cubaanse overheid tot nu toe steeds criminelen of mensen zonder familiale steun in Cuba weigerde terug te nemen. Voor zover hij op de hoogte was, bevonden er zich onder de laatst gerepatrieerden geen criminelen en ging het om mensen die geen asiel hadden gekregen of die een uitwijzingsbevel hadden.⁸⁷ Ook bij de derde deportatievlucht van 27 maart 2025 werden personen gearresteerd. Het gaat om één persoon die ervan werd verdacht criminele feiten te hebben gepleegd voor zijn vertrek. Een andere persoon werd aangehouden omdat hij het land had verlaten toen hij voorwaardelijk vrij was.⁸⁸ Na de landing van de vijfde deportatievlucht arresteren de Cubaanse autoriteiten nog eens vijf gerepatrieerden die het land verlaten hadden toen ze vrijgelaten waren onder voorwaarden.⁸⁹

In maart 2025 meldt het platform Consejo para la Transición Democrática en Cuba (CTDC) dat sommige begunstigden van het *humanitarian parole*-programma dat op 24 april 2025 zou worden stopgezet, al in maart 2025 uitwijzingsbevelen ontvingen maar dat deze niet konden worden uitgevoerd vanwege het ontbreken van een bilaterale overeenkomst met Cuba. Volgens CTDC zal de Cubaanse regering "een dergelijke omgekeerde emigratie" niet accepteren.⁹⁰ Viceminister van Buitenlandse Zaken Carlos Fernandez de Cossío verklaarde eerder in maart 2025 aan Reuters dat grootschalige deportaties van Cubanen die aanvankelijk legaal tot de VS waren toegelaten, nooit werden overwogen in de migratieovereenkomsten tussen de twee landen. Hij omschreef de massale deportaties als onrealistisch en oneerlijk, vooral voor degenen die legaal in de VS zijn toegelaten.⁹¹

Het Cubaanse ministerie van Binnenlandse Zaken bericht op 24 april 2025 dat er in 2025 al vijftien terugkeervluchten plaatsvonden vanuit verschillende landen in de regio, met in totaal 450 gerepatrieerde personen.⁹² In 2024 vonden er 93 deportaties plaats vanuit verschillende landen in de regio, waarbij in totaal 1.384 illegale migranten naar Cuba werden teruggestuurd, aldus de officiële Cubaanse media.⁹³ In februari 2024 sturen de autoriteiten van de Bahamas Marco Antonio Alfonso terug naar Cuba nadat ze hem de internationale bescherming weigerden. Alfonso nam als 19-jarige deel aan de volksprotesten van 11 juli 2021 en werd vervolgens tot negen jaar gevangenisstraf veroordeeld voor opruiing. In cassatieberoep werd de straf gereduceerd tot vijf jaar correctionele arbeid met internering. Bij zijn eerste vrijlating in 2023 slaagde Alfonso erin te ontsnappen en uiteindelijk het eiland te verlaten, waarna hij in de Bahamas terechtkwam. Alfonso wordt na zijn

⁸⁵ AP, 28/03/2025, [url](#)

⁸⁶ Tijdens de Mariel-exodus van april tot oktober 1980 liet toenmalig president Fidel Castro zo'n 125.000 Cubanen, de zogenaamde *Marielitos*, vanuit de haven Mariel per boot naar de VS vertrekken om de politieke onrust in zijn land te stoppen. In april 1980 hadden duizenden Cubanen de Peruaanse ambassade om asiel verzocht. De meeste *Marielitos* konden via de Cuban Adjustment Act legaal in de VS verblijven; Encyclopaedia Britannica, s.d., [url](#)

⁸⁷ El País (Colomé C.), 01/03/2025, [url](#)

⁸⁸ SWI, 27/03/2025, [url](#)

⁸⁹ Periódico Cubano, 30/05/2025, [url](#)

⁹⁰ SWI, 24/03/2025, [url](#)

⁹¹ Reuters, 12/03/2025, [url](#)

⁹² CiberCuba, 24/04/2025, [url](#)

⁹³ SWI, 24/04/2025, [url](#)

aankomst op Cuba in 2024 onmiddellijk vastgehouden in het hoofdkwartier van de Cubaanse Staatsveiligheid, de streng beveiligde gevangenis Villa Marista, waar hij volgens zijn familie eerder al gemarteld werd na zijn arrestatie in 2021.⁹⁴ Later wordt hij overgeplaatst naar de gevangenis Combinado del Este.⁹⁵

CiberCuba meldt dat uitgezette migranten naar Cuba bij hun terugkeer worden geconfronteerd met moeilijke omstandigheden, vaak zonder garanties op re-integratie in een verarmde samenleving. Daarnaast krijgen ze te maken met ondervragingen en beperkingen bij het zoeken naar werk, naast het feit dat ze in de gaten worden gehouden door de Cubaanse staat. CiberCuba spreekt voorts over mogelijke politieke vervolging in bepaalde gevallen.⁹⁶ Ook de CTDC wijst op de socio-economische situatie van het land. Volgens het platform laten de huidige omstandigheden op het eiland, dat zich in een diepe economische en energiecrisis bevindt, een abrupte re-integratie van duizenden Cubanen niet toe.⁹⁷

Cedoca vroeg in juni 2025 aan professor Hoffmann van het GIGA hoe de Cubaanse autoriteiten in het algemeen aankijken tegen terugkeerders uit de VS en Europa. Hij beschrijft de situatie als volgt:

"Mostly returnees will face an interview with authorities, which can include measures of intimidation, and some checks will be made, but eventually be reaccepted without major complications, other than bureaucratic complications, like getting yourself back on the *libreta*, the ration card system,⁹⁸ getting your workplace or getting a diploma recognised. These kind of things can be burdensome. But mostly, there wouldn't be explicit political persecution. If the people abroad have been involved in prominent public anti-state activity, calling for a boycott, throwing eggs against the embassy or similar activities, things will be different. Again, things will be different if the checking shows that they had a penal record before. And the third one is that the Cuban State may think that among those who are repatriated or deported there will be some who have been signed up by foreign intelligence services or similar agencies. [...] In those cases things will likely be very different. However, most returnees come back without harassment by the state. If there would have been more harassment on the returns and the deportees, this would have become public and scandalized on social media. [...] In general, the policy is not one of harassment of those who return."⁹⁹

Terugkeerders worden volgens professor Hoffmann aan een screening onderworpen waarbij de Cubaanse autoriteiten het paspoort controleren en het strafblad nagaan. In sommige gevallen wordt gekeken naar de Facebook-activiteiten van de terugkeerder, maar dit is waarschijnlijk niet de standaardprocedure, aldus de professor.¹⁰⁰

4. Overzicht van de gemelde problemen

De Cubaanse autoriteiten die verantwoordelijk zijn voor migratie handelen op een willekeurige en discretionaire manier, aldus experts en mensenrechtenactivisten aangehaald in een artikel van

⁹⁴ 14ymedio, 05/02/2024, [url](#)

⁹⁵ CDPC, 02/024, [url](#)

⁹⁶ CiberCuba, 27/03/2025, [url](#)

⁹⁷ SWI, 24/03/2025, [url](#)

⁹⁸ *la libreta* of *la libreta de abastecimiento* (bevoorradingsboekje) verwijst naar de gesubsidieerde voedselrantsoenen, zie 2.2.1. Met het boekje kunnen Cubanen sinds 1962 kleine hoeveelheden basisproducten zoals onder meer rijst, brood, eieren en suiker tegen gesubsidieerde prijzen aanschaffen; Árbol Invertido, 21/12/2024, [url](#); BBC (Ravensberg F.), 12/03/2012 [url](#)

⁹⁹ Hoffman B., telefoongesprek, 13/06/2025

¹⁰⁰ Hoffman B., telefoongesprek, 13/06/2025

Deutsche Welle van juli 2024.¹⁰¹ Andere bronnen, waaronder het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken (USDOS), geven aan dat de Cubaanse autoriteiten haar burgers willekeurige beperkingen opleggen aan het recht om het land te verlaten en migratie met het recht op terugkeer.¹⁰² Centraal hierbij is Decreet 302 dat voldoende dubbelzinnige clausules bevat, aldus de ngo DemoAmlat, waarmee de Cubaanse staat naar eigen goeddunken het recht kan weigeren aan haar burgers om het land binnen te komen of te verlaten.¹⁰³

De Cubaanse regering gebruikt de term *regulado* (letterlijk: gereguleerde) om te verwijzen naar die personen die niet naar het buitenland mogen reizen of na uitreis naar Cuba mogen terugkeren.¹⁰⁴ Uit de geraadpleegde bronnen blijkt dat personen uit bepaalde beroepscategorieën officieel als *regulado* bekend staan, wat betekent dat ze enkel met speciale toestemming van de autoriteiten het land mogen verlaten (zie 2.3.). Daarnaast kunnen ook andere personen als *regulado* worden gelabeld. Deze praktijk is vooral gericht tegen dissidenten, onafhankelijke journalisten, mensenrechtenactivisten, artiesten, religieuze leiders en iedereen die kritisch is voor de Cubaanse regering. Zij worden als *contra revolucionarios* (contrarevolutionairen) bestempeld.¹⁰⁵

De in de VS gevestigde nieuwswebsite Martí Noticias concludeert in 2024 dat Cuba het in- en uitreizen van zijn burgers in de toekomst zal blijven "reguleren" met de nieuwe wetten op migratie, vreemdelingen en staatsburgerschap, op basis van uitspraken van Mario Meléndez Mayedo, hoofd van het DIIE van het ministerie van Binnenlandse Zaken.¹⁰⁶ Hij verklaarde immers dat de regering met de nieuwe wetten haar discretionaire bevoegdheid zal behouden om in- en uitreisvoorwaarden op te leggen in uitzonderlijke gevallen, zoals in situaties van "nationale veiligheid" of "algemeen belang".¹⁰⁷

Politiek gemotiveerde *regulados* worden in de meeste gevallen enkel mondeling op de hoogte gebracht van hun reisbeperking, zonder bijkomende uitleg of verklaring.¹⁰⁸ De in de VS gevestigde digitale krant Periódico Cubano meldt dat vele personen pas te weten komen dat ze het land niet mogen verlaten en dus als *regulado* beschouwd worden door de Cubaanse overheid, wanneer ze een nieuw Cubaans paspoort aanvragen of wanneer ze hun paspoort willen verlengen en het computersysteem aangeeft dat ze op de zogenaamde zwarte lijst staan. In andere gevallen is dit niet zo en slaagt de *regulado* er wel in om een paspoort te verkrijgen zonder dat de Cubaanse autoriteiten hem informeren over zijn status als *regulado*. De persoon in kwestie komt er dan achter bij de paspoortcontrole op de luchthaven, waar de reisbelemmering voor deze persoon wel gesignaleerd wordt. Niet alleen het vertrek van Cubanen die op het eiland wonen kan worden verhinderd. Ook Cubanen, in het bijzonder dokters, die in het buitenland wonen en die na een bezoek aan Cuba het eiland opnieuw willen verlaten kunnen op een uitreisverbod botsen (zie 4.1.). Daarnaast ontdekken sommige Cubanen die naar Cuba willen terugreizen op de luchthaven vanwaar ze vertrekken in het buitenland dat ze beschouwd worden als *regulado* wanneer de luchtvaartmaatschappij hen weigert aan boord van hun vlucht te laten gaan. In die gevallen lieten de Cubaanse autoriteiten de luchtvaartmaatschappij vooraf weten dat ze bepaalde namen op de passagierslijst niet zal accepteren. Deze situatie doet zich voornamelijk voor bij activisten (zie 4.3.).¹⁰⁹

¹⁰¹ DW, 19/07/2024, [url](#)

¹⁰² USDOS, 22/04/2024, [url](#); DemoAmlat, 19/03/2020, [url](#); DimeCuba, 12/08/2024, [url](#); Periódico cubano, 13/11/2023, [url](#); CiberCuba, 03/07/2024, [url](#)

¹⁰³ DemoAmlat, 19/03/2020, [url](#)

¹⁰⁴ CiberCuba, 03/07/2024, [url](#)

¹⁰⁵ USDOS, 22/04/2024, [url](#); DemoAmlat, 19/03/2020, [url](#); DimeCuba, 12/08/2024, [url](#); Martí Noticias, 03/11/2023, [url](#)

¹⁰⁶ Martí Noticias, 03/07/2024, [url](#)

¹⁰⁷ CiberCuba, 03/07/2024, [url](#)

¹⁰⁸ DemoAmlat, 19/03/2020, [url](#)

¹⁰⁹ Periódico Cubano, 13/11/2023, [url](#); Periódico cubano, 12/11/2023, [url](#)

Hieronder worden de voornaamste groepen die te maken hebben met in- en uitreisbeperkingen besproken.

4.1. Gezondheidspersoneel

Dokters met bepaalde medische specialismen worden beschouwd als *regulados* (zie 2.3.). Zij moeten speciale toestemming krijgen om het land te verlaten voordat ze een paspoort krijgen, zelfs wanneer ze ontslag nemen uit hun functie in het nationaal gezondheidssysteem. Human Rights Watch (HRW) stelt dat de Cubaanse wetgeving, meer bepaald het Decreet 306 van oktober 2012, de autoriteiten ruime bevoegdheden geeft om gezondheidsmedewerkers al dan niet te weigeren om het land te verlaten.¹¹⁰ Verschillende bronnen geven aan dat dit decreet, dat de reisbeperkingen en -procedures voor onder meer artsen vastlegt, evenwel arbitrair wordt toegepast.¹¹¹

In de geraadpleegde bronnen bestaat er onduidelijkheid over welke medische beroepscategorieën *de facto* als *regulados* worden beschouwd. De officiële krant Granma publiceerde in 2015 de mededeling dat huisartsen, verpleegkundigen, medische technici, stomatologen, psychologen en professionals die zijn ontslagen en niet werken in centra van het openbare gezondheidszorgsysteem, vrijgesteld zijn van het aanvragen van een reistoestemming.¹¹² In de praktijk worden de reisbeperkingen aan een breder scala van medisch personeel opgelegd, zoals af te leiden valt uit de informatie op de website van Juriscuba, een online platform dat uitleg en advies verstrekt over de Cubaanse wetgeving.¹¹³ Dit heeft volgens Directorio Cubano te maken met het feit dat de medische sector de afgelopen jaren een groot deel van zijn personeel heeft zien vertrekken. Volgens officiële cijfers verlieten in 2022 zo'n 12.000 artsen het land.¹¹⁴ Het ministerie van Volksgezondheid bleef evenwel ontkennen, ook in 2023 nadat berichten circuleerden op sociale media dat geen enkele arts meer het land mocht verlaten, dat de bestaande regelgeving was gewijzigd.¹¹⁵

Op basis van getuigenissen op sociale media concludeert onderzoeksplatform Martí Verifica in november 2023 dat niet iedereen die een reistoestemming aanvraagt op dezelfde obstakels botst en dat de wetgeving niet overal in het land op dezelfde manier wordt toegepast.¹¹⁶ Deze vaststelling komt ook naar voren in andere mediaberichten. Zo meldt El Toque dat de termijn van de procedure voor de aanvraag van een tijdelijk verblijf in het buitenland, die vanaf de aanvraag tot het antwoord wettelijk 50 dagen mag duren, in de praktijk vaak wordt overschreden. Ook wordt in veel gevallen de reisvergunning zonder overtuigende uitleg geweigerd.¹¹⁷ Martí Verifica stelt dat artsen die ontslag hebben genomen en de toestemming kregen om het land tijdelijk te verlaten alsnog het risico lopen dat hun uitreis wordt verhinderd wanneer ze terugkeren naar Cuba en daarna het land opnieuw willen verlaten. Dit omdat ze nog niet hun definitieve ontslag hebben ontvangen van het ministerie. Martí Verifica sluit ook administratieve fouten niet uit waarbij gezondheidswerkers op de lijst van *regulados* staan terwijl ze hun definitieve ontslag al ontvingen. Het medium geeft het voorbeeld van een Cubaanse arts die al jaren geen dokter meer was in Cuba, intussen de Spaanse nationaliteit heeft, in de VS woont en in 2023 naar Cuba ging op familiebezoek. Bij zijn terugreis naar de VS bleek hij als *regulado* bekend te staan. Hij kon het land pas een dag later verlaten nadat hij advocaten inhuurde.¹¹⁸ Ook in een ander krantenartikel van november 2023 is er sprake van Cubaanse artsen die in het

¹¹⁰ HRW, 23/07/2020, [url](#)

¹¹¹ Directorio Cubano, 08/12/2023, [url](#); Martí Verifica, 27/11/2023, [url](#); El Toque, 04/11/2021, [url](#)

¹¹² Granma, 03/12/2025, [url](#); Directorio Cubano, 08/12/2023, [url](#);

¹¹³ Juriscuba, 30/09/2020, [url](#)

¹¹⁴ Directorio Cubano, 08/12/2023, [url](#)

¹¹⁵ Directorio Cubano, 08/12/2023, [url](#); Martí Verifica, 27/11/2023, [url](#)

¹¹⁶ Martí Verifica, 27/11/2023, [url](#)

¹¹⁷ El Toque, 04/11/2021, [url](#)

¹¹⁸ Martí Verifica, 27/11/2023, [url](#)

buitenland woonden en die bij hun terugkeer naar Cuba maandenlang kwamen vast te zitten op het eiland omdat ze als *regulados* werden beschouwd.¹¹⁹

4.2. Deserteurs en hun familieleden

4.2.1. Civiele deserteurs

Uit de geraadpleegde bronnen komt naar voren dat Cubanen die een professionele activiteit uitvoeren in het buitenland namens Cuba en die besluiten niet terug te keren naar Cuba, beschouwd worden als deserteurs. De Cubaanse regering gebruikt het woord deserteurs, ondanks het feit dat het om burgerpersoneel gaat, gaande van sporters, artsen, artiesten tot diplomaten, academici en wetenschappers.¹²⁰

Verschillende wetten en decreten zijn van toepassing op de situatie van Cubanen die in het buitenland werken in officiële missies of zogenaamde internationaliseringsmissies, namens de Cubaanse staat of Cubaanse staatsbedrijven.¹²¹ Deze missies kunnen gaan van commerciële missies die goederen kopen voor de Cubaanse staat tot diplomaten die een officiële vertegenwoordiging doen bij een andere regering.¹²² Het merendeel van alle Cubaanse werknemers in het buitenland, zo'n 75 %, bestaat uit medische hulpverleners die tewerkgesteld zijn in medische missies.¹²³ Als onderdeel van haar buitenlandse politiek en *soft power diplomacy*,¹²⁴ heeft Cuba in de afgelopen 60 jaar meer dan 400.000 gezondheidswerkers uitgezonden naar 164 landen om te helpen bij kortdurende crisissen en natuurrampen, en recent ook de COVID-19-pandemie.¹²⁵ Grote contingenten Cubaans medisch personeel werden in het verleden uitgezonden naar Venezuela, Brazilië en Ecuador.¹²⁶ Volgens de ngo Prisoners Defenders die onderzoek deed naar de situatie van werknemers van de Cubaanse missies in het buitenland, waren er begin 2022 zo'n 35.000 personen tewerkgesteld in de medische missies. Ook waren er namens Cuba 7.000 zeelieden werkzaam bij internationale scheepvaartmaatschappijen en daarnaast (hoog)gekwalficeerde arbeiderskrachten in de meest uiteenlopende sectoren, zoals kunst, sport, onderwijs, techniek en architectuur.¹²⁷ De export van diensten via de zogenaamde missies en in het bijzonder de medische missies levert de Cubaanse overheid jaarlijks zes tot acht miljard dollar op volgens de VS.¹²⁸ Hoewel de medische missies van oorsprong een louter humanitair karakter hadden¹²⁹ en sommige missies dit nog steeds hebben volgens bepaalde experts,¹³⁰ zijn ze de laatste twee decennia de belangrijkste bron van inkomsten van het land beginnen te vormen, aldus professor Hoffmann van het GIGA.¹³¹

Internationale organisaties en ngo's hebben hun bezorgdheid geuit over het gebruik van dwang, uitbuiting en repressieve maatregelen in het programma van de medische missies maar ook van andere missies. In november 2019 verzochten de speciale rapporteurs van de Verenigde Naties (VN)

¹¹⁹ Periódico Cubano, 12/11/2023, [url](#)

¹²⁰ Programa Cuba (Cárdenas López C.), 09/2020, [url](#); IRBC, 08/10/2015, [url](#); Prisoners Defenders, 25/01/2021, [url](#); Tomé L., 14/04/2021, [url](#)

¹²¹ Prisoners Defenders et al., 25/01/2022, p. 3, [url](#)

¹²² IRBC, 08/10/2015, [url](#); Prisoners Defenders et al., 25/01/2022, p. 14, [url](#)

¹²³ USDOS, 20/01/2025, [url](#)

¹²⁴ GIGA, 12/2011, p. 20, [url](#)

¹²⁵ HRW, 23/07/2020, [url](#)

¹²⁶ GIGA, 2020, [url](#)

¹²⁷ Prisoners Defenders et al., 25/01/2022, p. 14, [url](#)

¹²⁸ USDOS, 20/01/2025, [url](#)

¹²⁹ El País (Primera M.), 17/05/2013, [url](#)

¹³⁰ The Dialogue, 04/08/2020, [url](#)

¹³¹ GIGA, 2020, [url](#)

over hedendaagse vormen van slavernij en mensenhandel de Cubaanse regering om informatie over de arbeidsomstandigheden binnen de medische missies. Daarbij merkten ze op dat de aan hen gemelde omstandigheden "zouden kunnen neerkomen op dwangarbeid".¹³² Anno 2025 is er volgens de VS sprake van dwangarbeid in de Cubaanse missies, wat de Amerikaanse autoriteiten omschrijven als *Cuba's labor export program*. Nog volgens de VS sponsort Cuba via de medische missies mensenhandel.¹³³

Deelnemers aan deze missies hebben onder meer aangeklaagd dat een groot deel van hun salaris, hun officiële paspoorten, diploma's en andere documenten worden ingehouden tijdens de missies en dat ze aan surveillance en een avondklok onderworpen zijn.¹³⁴ Resolutie 368 van 2020 van het ministerie van Buitenlandse Handel en Buitenlandse Investerings legt de disciplinaire regels op voor zogenaamde *cooperantes* (coöperanten) die diensten verlenen in het buitenland. Deze bevat een lijst van plichten die soms ver buiten de werksfeer liggen. Eén van de verplichtingen is dat coöperanten moeten terugkeren naar Cuba na beëindiging van de missie in het buitenland.¹³⁵

Daarnaast bepaalt artikel 176 van het Cubaanse Strafwetboek van 2022 dat ambtenaren of werknemers van een missie in het buitenland die na afloop van de missie of, wanneer gevraagd, naar Cuba weigeren terug te keren dan wel naar een ander land verhuizen, gestraft worden met een gevangenisstraf van drie tot acht jaar. Personen die hun missie verlaten krijgen in de praktijk een toegangsverbod van meerdere jaren, aldus verschillende bronnen.¹³⁶ Cubaanse gezondheidswerkers in het bijzonder hebben gemeld dat degenen die de medische missies verlaten een feitelijk inreisverbod voor Cuba van acht jaar opgelegd krijgen.¹³⁷ Volgens Prisoners Defenders geldt een toegangsverbod van acht jaar voor alle missiedeserteurs, ongeacht de aard van de missie.¹³⁸ Sommige experts zien het inreisverbod als een alternatieve bestraffing voor de gevangenisstraf.¹³⁹ Dit verbod is volgens onder meer HRW evenwel niet duidelijk vastgelegd in de Cubaanse wetgeving en schendt het recht van Cubaanse burgers om het eigen land te betreden.¹⁴⁰ Wel verbiedt de migratiewet van 2012 onder meer de toegang van Cubanen die illegaal het land hebben verlaten,¹⁴¹ die ongewenst (*indeseable*) zijn verklaard of die "vijandige acties tegen de politieke, economische en sociale basis van de Cubaanse staat hebben georganiseerd, gestimuleerd, uitgevoerd of eraan hebben deelgenomen"¹⁴² (zie 2.3.).

Het inreisverbod komt volgens Javier Larrondo, voorzitter van de ngo Prisoners Defenders, tot stand volgens een bepaald stramien.¹⁴³ Wanneer de werkgever de desertie via consulaire documenten meldt aan het Cubaanse ministerie van Binnenlandse zaken, geeft het ministerie op haar beurt een aantal documenten uit. Daarin verklaart het dat de persoon de missie heeft verlaten (*abandono de misión*), emigrant (*emigrado*) is en bovendien ongewenst (*indeseable*), zodat hij of zij acht jaar lang niet naar Cuba kan terugreizen. Daarnaast verliezen deze deserteurs als emigranten onmiddellijk hun eigendommen en burgerrechten als Cubaan. Bijkomend verhindert de overheid het vertrek van de kinderen en familieleden van de deserterende arts of werknemer waardoor zij hun familielid niet

¹³² BIILC, s.d., [url](#); HRW, 23/07/2020, [url](#); IACHR, 05/04/2023, p. 80, [url](#)

¹³³ USDOS, 20/01/2025, [url](#)

¹³⁴ USDOS, 20/01/2025, [url](#)

¹³⁵ IACHR, 05/04/2023, p. 82 [url](#)

¹³⁶ Prisoners Defenders et al., 25/01/2022, pp. 13-14, [url](#); HRW, 23/07/2020, [url](#); IACHR, 05/04/2023, pp. 82-83, [url](#); Freedom House, 2024, [url](#)

¹³⁷ HRW, 23/07/2020, [url](#)

¹³⁸ IRBC, 08/10/2015, [url](#); Diario de Cuba, 23/11/2020, [url](#)

¹³⁹ Diario de Cuba, 23/11/2020, [url](#)

¹⁴⁰ Diario de Cuba, 23/11/2020, [url](#); HRW, 23/07/2020, [url](#)

¹⁴¹ IRBC, 08/10/2015, [url](#)

¹⁴² HRW, 23/07/2020, [url](#)

¹⁴³ Cubanet, 16/02/2022, [url](#)

kunnen bezoeken in het buitenland of zich definitief met hem kunnen herenigen in het buitenland.¹⁴⁴ Ook USDOS geeft aan dat de Cubaanse overheid arbitrair paspoorten weigert uit te geven aan familieleden van voormalige overheidsmedewerkers die het land verlieten, waardoor ze niet kunnen reizen, hun familieleden in het buitenland bezoeken of zich bij hen voegen. USDOS geeft evenwel niet aan of het om zogenaamde missiedeserteurs gaat.¹⁴⁵

In de internationale pers verschijnen ook berichten over atleten en dansers die werkzaam waren in het buitenland, hun selectie of gezelschap verlieten en niet terugkeerden naar Cuba. Lester Tomé van het Smith College die onderzoek deed naar de diaspora van Cubaanse balletdansers stelt in zijn academisch artikel van 2021 dat dansers die hun staatscompagnie zoals het Nationale Ballet van Cuba tijdens een tournee in het buitenland verlaten in principe een inreisverbod van acht jaar riskeren maar dat de autoriteiten dit verbod niet altijd handhaven.¹⁴⁶ De Spaanse krant *El Confidencial* schrijft dat de autoriteiten in 2018 enkele prominente dansers toestonden om terug te keren. Carlos Acosta, een voormalige eerste danser van het Royal Ballet in Londen, keerde terug naar Havana om zijn eigen gezelschap op te richten.¹⁴⁷

In maart 2025 bericht de Argentijnse krant *La Nación* over het feit dat de Cubaanse autoriteiten landgenoten die in buitenlandse baseballcompetities aan de slag zijn opnieuw oproepen voor het Cubaanse nationale baseballteam om het niveau van de nationale sport internationaal op te krikken. Volgens de krant werd het vertrek van atleten naar buitenlandse competities decennialang bestraft met uitsluiting uit het nationale team. In hetzelfde artikel verklaart Aroldis Chapman, baseballspeler van de Amerikaanse Major League Baseball, aan de krant dat hij na zijn vertrek uit Cuba een *traidor* (verrader), *gusano* (worm)¹⁴⁸ en *vende patria* (landsverrader) werd genoemd en bijna tien jaar lang niet naar Cuba kon terugkeren.¹⁴⁹

4.2.2. Militaire deserteurs en dienstweigeraars

In Cuba geldt de militaire dienstplicht voor alle mannen tussen 17 en 28 jaar oud. Deze verplichte dienst duurt 24 maanden.¹⁵⁰ Militaire registratie is verplicht vanaf 16 jaar. Ondanks dat de Verplichte Militaire Dienst (*Servicio Militar Obligatorio*) bij wet is vastgelegd voor mannen, verklaarde het Cubaanse ministerie van Buitenlandse Zaken in mei 2022 aan de VN dat Cuba een vrijwillige militaire dienst heeft.¹⁵¹

Voor vrouwen is de legerdienst vrijwillig en zijn er de laatste jaren campagnes gevoerd om hen aan te moedigen legerdienst te doen.¹⁵² In 2024 werd de dienstplicht ingevoerd voor vrouwen die journalistiek willen studeren. Zij moeten één jaar legerdienst volbrengen vooraleer hun studies aan te vatten.¹⁵³

Ontevredenheid over de militaire diensplicht is de afgelopen jaren onder de Cubaanse bevolking toegenomen na enkele tragische incidenten, zoals een brand in een militaire basis in Matanzas in 2022 en een explosie in een munitiedepot in januari 2025. Hierbij lieten meerdere rekruten en soldaten het

¹⁴⁴ Prisoners Defenders, 25/01/2022, pp. 9, 18-22, [url](#); Cubanet, 16/02/2022, [url](#)

¹⁴⁵ USDOS, 2023, [url](#)

¹⁴⁶ Tomé L., 14/04/2021, [url](#)

¹⁴⁷ *El Confidencial*, 02/08/2023, [url](#)

¹⁴⁸ *Gusano* is de term waarmee de Cubaanse regering voor het jaar 2000 graag naar deserteurs verwees; IRBC, 08/10/2015, [url](#)

¹⁴⁹ *La Nación*, 12/03/2025, [url](#)

¹⁵⁰ CIA, s.d., [url](#)

¹⁵¹ CiberCuba, 11/01/2025, [url](#)

¹⁵² CiberCuba, 29/03/2025, [url](#)

¹⁵³ *El Toque*, 11/01/2025, [url](#); CiberCuba, 28/06/2024, [url](#)

leven.¹⁵⁴ Voormalige soldaten, hun familieleden en organisaties klagen steeds meer de erbarmelijke omstandigheden van rekruten aan op vlak van veiligheid, voeding en accommodatie en de gevaren voor hun fysieke en mentale gezondheid. Cubalex stelt dat het Cubaanse leger onmenselijke en vernederende behandelingen als disciplineringsmethoden gebruikt.¹⁵⁵ Ook zijn er over de jaren heen gevallen van verdwijningen, zelfmoorden en sterfgevallen van rekruten geweest in onduidelijke omstandigheden.¹⁵⁶ Desondanks heeft de Cubaanse overheid de straffen voor dienstplichtontduiking de afgelopen jaren aangescherpt.¹⁵⁷

In juli 2023 keurt het Cubaanse parlement een nieuwe militaire Strafwet goed. In hoofdstuk III, worden de schendingen tegen de uitvoering van de dienstverplichtingen in militaire dienst beschreven. Artikel 44 handelt over desertie en artikel 47 over de ontduiking van de dienstplicht:

"Desertie Artikel 44.1. Hij die, met als doel zich blijvend aan de militaire dienst te onttrekken, de eenheid of plaats waar hij zijn dienst vervult, verlaat of zich niet meldt wanneer hij daartoe verplicht is, wordt gestraft met gevangenisstraf van twee tot vijf jaar.

2. Dezelfde straf wordt opgelegd aan een ieder die andere handelingen verricht waaruit de bedoeling blijkt zich definitief aan de militaire dienst te onttrekken.

[...]

Ontduiking van de militaire dienstplicht Artikel 47. Hij die, teneinde zich aan het vervullen van zijn militaire dienstplicht te onttrekken, zichzelf verwondt, opzettelijk een ziekte oploopt, een medisch document vervalst of zich schuldig maakt aan enig ander bedrog of kunstgreep, wordt gestraft met gevangenisstraf van zes maanden tot twee jaar."¹⁵⁸ [vertaling Cedoca]

Tegelijkertijd legt het huidige Strafwetboek in Cuba gevangenisstraffen en geldboetes op voor de schending van de plichten die inherent zijn aan de militaire dienst voor diensplichtigen in actieve of reservedienst, maar ook aan ambtenaren en overheidsmedewerkers die de diensplicht belemmeren, verhinderen of helpen ontduiken:¹⁵⁹

"214.1. Iedere autoriteit, ambtenaar of werknemer die:

a) op enigerlei wijze de vervulling van de militaire dienstplicht belemmert, verhindert of helpt te ontgaan door eenieder die in werk of bestuur ondergeschikt aan hem is; en

b) zijn verplichtingen met betrekking tot de militaire registratie, de uitvoering van de kennisgeving of de levering van personeel, middelen of uitrusting van de nationale economie die aan de Revolutionaire Strijdkrachten en het ministerie van Binnenlandse Zaken zijn toegewezen, niet nakomt,

wordt gestraft met een gevangenisstraf van zes maanden tot een jaar of een boete van honderd tot driehonderd quota,¹⁶⁰ of beide.

2. Dezelfde straf wordt opgelegd aan eenieder die, met het doel zich te onttrekken aan zijn verplichtingen inzake het vervullen van de militaire dienstplicht, verzuimt de formaliteiten te

¹⁵⁴ CiberCuba, 29/03/2025, [url](#); CiberCuba, 10/10/2024, [url](#)

¹⁵⁵ Cubalex, 12/08/2022, [url](#); CiberCuba, 10/10/2024, [url](#); CiberCuba, 11/01/2025, [url](#)

¹⁵⁶ CiberCuba, 20/02/2025, [url](#); Archivo Cuba, 10/10/2023, pp. 20-21, [url](#); CiberCuba, 08/08/2024, [url](#)

¹⁵⁷ CiberCuba, 20/02/2025, [url](#)

¹⁵⁸ Legalis, s.d., [url](#)

¹⁵⁹ El Toque, 23/11/2023, [url](#)

¹⁶⁰ Artikel 40.2. van het Strafwetboek verduidelijkt de betekenis van de quota: "De boete bestaat uit quota of termijnen en het bedrag van elke termijn mag niet minder dan tien pesos en niet meer dan tweehonderd pesos bedragen"; WIPO, s.d., [url](#)

vervullen in verband met zijn opname in de actieve of reservemilitaire dienst, of in verband met andere handelingen die verband houden met de militaire dienstplicht.

3. Op het gebruik van bedrieglijke middelen om de in het vorige lid bedoelde handelingen te verrichten, staat een gevangenisstraf van zes maanden tot twee jaar of een geldboete van tweehonderd tot vijfhonderd quota, of beide.

Artikel 215. Een reservist die zich niet meldt voor een oproep in geval van mogelijke of dreigende vijandelijke agressie of enige andere omstandigheid die van invloed is op de nationale verdediging en veiligheid, wordt gestraft met een gevangenisstraf van zes maanden tot twee jaar.”¹⁶¹ [vertaling Cedoca]

In oktober 2024 vaardigt de Cubaanse Ministerraad Decreet 103 uit over de overtredingen van de militaire dienstplicht. Hierin worden boetes en administratieve maatregelen opgelegd aan alle Cubaanse burgers die hun militaire plichten in actieve of reservedienst niet vervullen. De sancties gelden ook voor ouders en voogden van minderjarigen die verantwoordelijk worden gehouden voor de overtredingen van de minderjarigen onder hun hoede.¹⁶²

CiberCuba bericht dat de militaire dienst niet vrij is van corruptie en een betere positie in het leger een prijskaartje heeft. Kinderen van hoge functionarissen vermijden de dienstplicht meestal, door zich in te schrijven op een sportschool. Jongens uit welgestelde middelen worden chauffeurs of assistenten van kolonels en generaals. De beter gegoede gezinnen betalen ook artsen om hun zonen medisch ongeschikt te laten verklaren voor de militaire dienst of ze betalen de hoofden van de militaire comités of wervingscommissies om hun zonen vrij te stellen. Ook is het voor een potentiële rekrute mogelijk om een paspoort te verkrijgen zolang er genoeg geld op tafel wordt gelegd.¹⁶³

Nog volgens CiberCuba bestaan er speciale strafcentra voor dienstweigeraars, zoals de militaire eenheid El Globo in Havana. In februari 2025 leidt een Facebookpost met een foto van de fel vermagerde dienstweigeraar Daniel Saldivar Tamayo tot verontwaardiging op sociale media. Het bericht stelt dat de jongeman thuis gearresteerd werd, met geweld meegenomen werd naar El Globo, waar hij op dat moment incommunicado werd vastgehouden.¹⁶⁴

Cedoca vond in de gerapporteerde periode geen informatie terug over de behandeling van (teruggekeerde) deserteurs en raadpleegde professor Hofmann van het GIGA in juni 2025 over dit onderwerp. Cedoca legde hem de vraag voor of militaire deserteurs en dienstweigeraars naast de straffen en sancties voorzien in de wet bijkomende sancties of mishandeling riskeren. Hierop antwoordde de professor dat militaire desertie als een ernstige overtreding wordt beschouwd. Dienstplichtontduiking is eveneens een overtreding maar van een lager niveau. Militaire deserteurs worden vervolgd volgens de militaire wetten en krijgen zware straffen. Er is volgens de professor echter geen bewijs dat er naast deze straffen systematische vormen van mishandeling worden toegepast. De rang en kennis van geclassificeerde informatie van de deserteur spelen bovendien ook een rol:

“Military deserters in Cuba, like everywhere else, will be prosecuted according to the military norms against deserters. Draft evasion is a minor violation of rules than desertion. But still it is one. But desertion from the military is a serious issue in Cuba. They clearly risk severe penalties. [...] While there likely will be cases of individual abuses, we have no evidence of institutionalized, systematic abuse in the sense of physical torture. If they are sent to a military arrest institution you can

¹⁶¹ WIPO, s.d., [url](#)

¹⁶² Observatorio Legislativo de Cuba, 10/10/2025, [url](#); CiberCuba, 10/10/2024, [url](#); Directorio Cubano, 15/10/2024, [url](#)

¹⁶³ CiberCuba, 14/05/2022, [url](#)

¹⁶⁴ CiberCuba, 02/03/2025, [url](#); CiberCuba, 20/02/2025, [url](#)

imagine this to be quite rough. For instance, food provisions will be limited in quantity and quality. The penalty is meant to send the message that who follows such an example will pay a high price. Another issue, of course, is that the higher the rank and the higher the level of access to classified information is involved, the higher the sanctions that are to be expected.”¹⁶⁵

4.2.3. Huurlingen actief in het Russisch-Oekraïense conflict

Verschillende bronnen geven aan dat Cubanen als huurlingen actief zijn in het Russische leger in het Russisch-Oekraïense conflict.¹⁶⁶ Om het tekort aan Russische soldaten aan het front in Oekraïne op te vangen, heeft de Russische regering in de loop van de invasie in Oekraïne een reeks wetten en decreten aangenomen die buitenlandse strijders voordelen toekennen, waaronder een relatief hoog salaris en de mogelijkheid om het Russische staatsburgerschap te verwerven.¹⁶⁷ Vanaf mei 2023 berichten lokale Russische media over de training van Cubaanse militairen in Wit-Rusland,¹⁶⁸ over Cubaanse migranten die zich inschrijven in het Russische leger in ruil voor de Russische nationaliteit¹⁶⁹ en over de overplaatsing van Cubanen naar het oorlogsgebied in Oekraïne.¹⁷⁰ Op het platform TikTok verschijnt een video van Cubaanse soldaten die voor de Wagnergroep beweren te werken.¹⁷¹ Nog in mei 2023 spreekt Cubaans president Miguel Díaz-Canel Bermúdez zijn onvoorwaardelijke steun uit aan Rusland in zijn clash met het westen.¹⁷² Nadat er steeds meer bewijs in de media opduikt dat Cubanen aan de zijde van de Russen vechten in de oorlog met Oekraïne, stelt de Cubaanse regering in een officiële verklaring dat Cuba geen deel uitmaakt van het oorlogsconflict in Oekraïne.¹⁷³ De Cubaanse autoriteiten omschrijven de Cubaanse strijders in Rusland als huurlingen - een misdrijf dat in Cuba bestraft kan worden met gevangenisstraf. Ze verklaren dat ze bezig zijn met het ontmantelen van een netwerk van mensenhandel dat vanuit Rusland opereerde om Cubanen in Cuba en in Rusland als huurlingen te rekruteren. De Cubaanse overheid verwerpt ook met klem aantijgingen dat Cuba medeplichtig zou zijn aan dit plan. Drie dagen later arresteren de Cubaanse autoriteiten zeventien personen in dit verband en starten ze een gerechtelijke procedure tegen de vermeende ronselaars.¹⁷⁴ Kort daarna verklaart de ambassadeur van Cuba in Rusland, Julio Antonio Garmendía Peña, evenwel dat zijn regering niets tegen Cubanen heeft die “gewoon een contract wilden tekenen en legaal wilden deelnemen aan deze operatie aan de zijde van het Russische leger”.¹⁷⁵ Ongeveer gelijktijdig met de verklaring van de Cubaanse autoriteiten, op 5 september 2023, verklaart een hooggeplaatste Russische militaire functionaris aan The Moscow Times dat internationale bataljons aan de frontlinies in Oekraïne voornamelijk bestaan uit Cubanen en Serviërs.¹⁷⁶ Volgens Schemes, de onderzoekseenheid van het Oekraïense Radio Free Europe/Radio Liberty, behoren vele Cubaanse huurlingen tot de Russische luchtlandingstroepen, eenheden die zich in de frontlinie van de strijd bevinden en als eersten in het offensief gaan. Velen van hen zijn verbonden aan de 106^e Airborne Division van Rusland, die actief

¹⁶⁵ Hoffman B., telefoongesprek, 13/06/2025

¹⁶⁶ The Hill, 15/09/2023 [url](#); Politico, 13/01/2025, [url](#); RFE/RL, 19/02/2025, [url](#); TIME (Bergengruen V.), 18/09/2023, [url](#); InformNapalm, 09/08/2023, [url](#)

¹⁶⁷ El Toque (Eimil E., Peraza M.), 07/05/2024, [url](#)

¹⁶⁸ Miami Herald (Gámez Torres N.), 27/05/2023, [url](#)

¹⁶⁹ Infobae (Goyret L.), 17/06/2023, [url](#)

¹⁷⁰ Martí Noticias, 01/09/2023, [url](#)

¹⁷¹ TIME (Bergengruen V.), 18/09/2023, [url](#)

¹⁷² Miami Herald (Gámez Torres N.), 27/05/2023, [url](#)

¹⁷³ Archivo Cuba, 10/10/2023, pp. 3-4, [url](#)

¹⁷⁴ Politico, 13/01/2025, [url](#); TIME (Bergengruen V.), 18/09/2023, [url](#); InformNapalm, 09/08/2023, [url](#)

¹⁷⁵ BBC (Shevchenko V.), 05/05/2024, [url](#)

¹⁷⁶ RFE/RL, 19/02/2025, [url](#)

deelnam aan de slag om Bakhmut, wat resulteerde in de bezetting van die stad door het Russische leger in mei 2023.¹⁷⁷

Het exacte aantal Cubaanse rekruten in het Russische leger is vooralsnog onbekend. Bronnen ter plaatse hebben het volgens El Toque in mei 2024 over aantallen die variëren van honderden tot duizenden.¹⁷⁸ De ngo Cuban Democratic Change schat het aantal in februari 2025 op zo'n 5.000.¹⁷⁹ Ook zijn er vele meldingen van doden en vermisten, maar het totale aantal slachtoffers blijft onbekend.¹⁸⁰

Experten zijn het erover eens dat een dergelijke exodus van huurlingen zonder medeweten of de goedkeuring van de Cubaanse overheid vrijwel onmogelijk is.¹⁸¹ Het Amerikaanse magazine TIME stelde vast dat de paspoorten van een groot aantal huurlingen recent waren uitgegeven en dat vele huurlingen geen geheim maakten van hun vertrek naar Rusland op hun sociale media.¹⁸² Bovendien zijn er aanwijzingen dat er na september 2023 nog steeds Cubanen naar Rusland vlogen om het Russische leger te verwoegen, waardoor de vraag rijst of de Cubaanse autoriteiten het rekruteringsnetwerk bestrijden.¹⁸³ Cubakenners zien de beschuldigingen van mensenhandel als een poging van de Cubaanse regering, een oude bondgenoot van Rusland, om haar neutraliteit in de oorlog in Oekraïne te handhaven. Cuba, dat met het 60-jarige embargo van de VS, black-outs en een voedselcrisis kampt, leunt sterk op Rusland voor voedsel, olie en economische investeringen. Tegelijkertijd kan Cuba het zich niet veroorloven om zijn betrekkingen met westerse landen die hebben geprobeerd Rusland te isoleren als straf voor de oorlog in Oekraïne, verder in gevaar te brengen. De Europese Unie is de op één na grootste handelspartner van Cuba en de grootste buitenlandse investeerder.¹⁸⁴

Experten sluiten niet uit dat de Cubaanse staat financieel belang heeft bij zijn burgers die in het Russische leger dienen. Het inzetten van Cubaanse werkkrachten in het buitenland is in het verleden een lucratieve onderneming gebleken voor de Cubaanse regering (zie 4.2.1.).¹⁸⁵

Het profiel van de Cubaanse huurlingen is divers, aldus de geraadpleegde bronnen. De in Miami gevestigde Foundation for Human Rights in Cuba ontdekte dat van de 746 huurlingen die ze hadden kunnen traceren, er minstens 62 bleken deel uit te maken van de Avispas Negras (Zwarte Wespen), een goed getraind team van Cubaanse Special Forces.¹⁸⁶ Een Russische televisiezender zendt in februari 2024 een reportage uit over de Avispas Negras, waarvoor de verslaggever naar Cuba reisde om de beelden vast te leggen. Hij benadrukte daarbij het vermogen van deze troepen om sabotagedaden uit te voeren in vijandelijk gebied.¹⁸⁷ Een voormalige officier van de Cubaanse Revolutionaire Strijdkrachten (Fuerzas Armadas Revolucionarias, FAR), verklaarde aan de krant Diario de Cuba dat hij aan het hoofd stond van een compagnie van 90 Cubanen in de stad Ryazan in Rusland en dat al zijn ondergeschikten in actieve militaire dienst hadden gediend. De man verklaarde dat hun paspoorten bij vertrek uit Cuba niet waren afgestempeld en dat ze ermee hadden ingestemd om te

¹⁷⁷ CiberCuba, 18/02/2025, [url](#)

¹⁷⁸ El Toque (Eimil E., Peraza M.), 07/05/2024, [url](#)

¹⁷⁹ RFE/RL, 19/02/2025, [url](#)

¹⁸⁰ El Toque (Eimil E., Peraza M.), 07/05/2024, [url](#)

¹⁸¹ TIME (Bergengruen V.), 18/09/2023, [url](#); InformNapalm, 09/08/2023, [url](#); RFE/RL, 19/02/2025, [url](#)

¹⁸² TIME (Bergengruen V.), 18/09/2023, [url](#)

¹⁸³ El Toque (Eimil E., Peraza M.), 07/05/2024, [url](#); Politico, 13/01/2025, [url](#)

¹⁸⁴ TIME (Bergengruen V.), 18/09/2023, [url](#)

¹⁸⁵ TIME (Bergengruen V.), 18/09/2023, [url](#); Infobae (Goyret L.), 17/06/2023, [url](#)

¹⁸⁶ TIME (Bergengruen V.), 18/09/2023, [url](#)

¹⁸⁷ CiberCuba 18/02/2025, [url](#); Diario de Cuba, 19/02/2025, [url](#)

werken als onderdeel van het Russische leger, voor 2.000 dollar per maand, maar niet deelnamen aan gevechten.¹⁸⁸

Andere huurlingen waren geen actieve militairen of hadden zelfs nooit de verplichte militaire dienst gedaan in Cuba. Ook Cubanen die illegaal in Rusland verbleven werden gerekruteerd als huurling met de belofte dat ze na hun militaire dienst legaal in Rusland zouden kunnen verblijven.¹⁸⁹ Niet alle Cubanen die in het Russische leger dienden, bleken vooraf te weten wat de aard van hun opdracht was. De Amerikaanse digitale krant Politico sprak met verschillende Cubanen die zich hadden aangemeld bij het Russische ministerie van Defensie. Sommigen waren wetens en willens ingegaan op de oproep voor het Russische leger, uit financiële overwegingen. In Cuba hadden ze gewerkt als leraren, timmerlieden, obers en in de bouw. Een jaar militaire dienst, zo hoopten ze, zou hen een nieuwe nationaliteit opleveren en daarmee een nieuw leven. Anderen zeiden dat ze waren misleid en dachten dat ze niet in de frontlinies zouden gaan vechten¹⁹⁰ of dat ze voor een laaggeschoolde baan, vaak in de bouw, naar Rusland gingen.¹⁹¹ Zo ook Alex Vegas en Andorf Velázquez, twee 19-jarige Cubanen die als soldaten dienden in het Russische leger maar in eigen land vrijgesteld waren van de militaire dienstplicht om medische redenen. Eind augustus 2023 melden de twee jonge Cubanen vanuit Rusland aan de media dat ze zijn bedrogen, dat hun paspoorten zijn afgenomen en dat ze niet naar Cuba kunnen terugkeren. De ouders van één van de jongens beweren dat hun zoon in Cuba via WhatsApp en Facebook was gecontacteerd door een Cubaanse en een Russische vrouw. Via hen was hij een arbeidscontract aangegaan om in Rusland te gaan werken in de bouw. In ruil hiervoor zou hij een levensverzekering, een legaal verblijf in Rusland en de Russische nationaliteit verkrijgen en de mogelijkheid om familieleden over te brengen. Eenmaal daar werden de twee jongeren, toen ze weigerden mee te vechten in de oorlog, geslagen en bedreigd met zes maanden gevangenisstraf in Rusland en na deportatie 30 jaar in Cuba.¹⁹²

Het Amerikaanse magazine TIME dat onderzoek deed naar de Cubaanse huurlingen in Rusland, stelt dat het voor velen van hen moeilijk kan worden om terug te keren naar Cuba. Verschillende huurlingen geven immers aan dat hun paspoorten bij vertrek uit Cuba bewust niet afgestempeld werden, waardoor ze het land *de facto* illegaal hebben verlaten. TIME wijst er ook op huurlingen bij terugkeer tot 30 jaar gevangenisstraf kunnen krijgen voor het vechten als huurling of het uitvoeren van vijandige acties tegen een buitenlandse staat.¹⁹³ Daarnaast hebben sommige Cubaanse huurlingen inmiddels de Russische nationaliteit verworven. Volgens Politico kregen bepaalde rekruten binnen enkele weken na aankomst in Rusland het Russische staatsburgerschap, maar waren anderen meer dan anderhalf jaar na hun indiensttreding nog steeds aan het wachten op hun Russisch paspoort.¹⁹⁴ De Russische nationaliteit blijkt evenwel veeleer een vloek dan een zegen te zijn. Net als andere Russen kunnen de Cubaanse soldaten met Russische nationaliteit pas afzwaaien wanneer de oorlog ten einde is. Ook houdt de Russische overheid de identiteitsdocumenten van de Cubaanse en andere buitenlandse huurlingen in, zodat ze niet zomaar weglopen en een beroep doen op de ambassade van hun land, aldus de organisatie Idite Lesom die gemobiliseerde Russen helpt het front te ontvluchten.¹⁹⁵

¹⁸⁸ Diario de Cuba, 06/09/2023, [url](#)

¹⁸⁹ CiberCuba, 02/04/2025, [url](#)

¹⁹⁰ El Toque (Eimil E., Peraza M.), 07/05/2024, [url](#)

¹⁹¹ Politico, 13/01/2025, [url](#)

¹⁹² Diario de Cuba, 31/08/2025, [url](#); Martí Noticias, 01/09/2023, [url](#)

¹⁹³ TIME (Bergengruen V.), 18/09/2023, [url](#); Martí Noticias, 01/09/2023, [url](#)

¹⁹⁴ Politico, 13/01/2025, [url](#)

¹⁹⁵ Politico, 13/01/2025, [url](#)

4.3. Dissidenten en critici

Cubanen die door de Cubaanse regering als dissidenten of critici worden beschouwd, kunnen worden onderworpen aan arbitraire beperkingen op hun recht om Cuba te verlaten of naar Cuba terug te keren, volgens rapporten van HRW¹⁹⁶ en USDOS¹⁹⁷ over het jaar 2023. De Inter-Amerikaanse Commissie voor de Rechten van de Mens (Comisión Interamericana de Derechos Humanos, CIDH)¹⁹⁸ en Freedom House¹⁹⁹ maken dezelfde vaststellingen in hun rapporten over de jaren 2023 en 2024. Amnesty International (AI) heeft het in zijn rapport over 2024 over reisverboden en ballingschap onder dwang als mechanismen waarmee activisten, mensenrechtenverdedigers, artiesten en journalisten worden gevisieerd.²⁰⁰ Het HRW-rapport over 2024 gaat niet op het onderwerp in.²⁰¹

De Cubaanse overheid legt migratiebeperkingen op aan personen die zij als tegenstanders beschouwt, als vergelding of straf of als afschrikking. Verschillende ngo's en journalisten beschrijven deze *regulación migratoria* (letterlijk: migratieregulering) als een middel dat de Cubaanse staat gebruikt specifiek om politieke tegenstanders, activisten uit het sociaal middenveld, onafhankelijke journalisten, mensenrechtenactivisten, leden van ngo's en critici van de regering te treffen.²⁰²

Het Patmos-instituut, een Cubaanse burgerorganisatie die waakt over mensenrechten en religieuze vrijheden in Cuba,²⁰³ publiceert sinds 2017 regelmatig een lijst met namen van personen die om politieke redenen het eiland niet mogen verlaten. Tot november 2024 hadden in totaal 400 personen op deze lijst gestaan. Sommige van deze *regulados* staan van bij de eerste publicatie op de lijst, terwijl anderen van de lijst verdwenen nadat ze erin waren geslaagd het land te verlaten.²⁰⁴ Een activist van het Comité Ciudadanos por la Integración Racial (Burgercomité voor Rassenintegratie, CIR) verklaart in november 2023 aan Martí Noticias dat er op dat moment weinig activisten uit het maatschappelijk middenveld als *regulado* werden beschouwd, in tegenstelling tot de jaren 2019, 2020 en 2021.²⁰⁵ In november 2024 stonden op deze lijst van *regulados* leden van de Grupo del los 75 (Groep van 75) van wat de *Primavera Negra* (Zwarte Lente)²⁰⁶ wordt genoemd. Dit zijn gevangenen die meer dan tien jaar geleden vrijgelaten zijn, die besloten niet te emigreren en die in 2015 slechts één keer naar het buitenland mochten reizen van de Cubaanse autoriteiten. Op de lijst stonden ook het hoofd van de Damas de Blanco (Dames in het Wit),²⁰⁷ Berta Soler Fernandez, en andere leden van de beweging.²⁰⁸ In juni 2023 maakte professor Alina Bárbara López op haar sociale media bekend dat ze bij het

¹⁹⁶ HRW, 11/01/2024, [url](#)

¹⁹⁷ USDOS, s.d., [url](#)

¹⁹⁸ CIDH, 10/2023, pp. 686-688, [url](#); CIDH, 12/2024, pp. 726-728, [url](#)

¹⁹⁹ Freedom House, 2024, [url](#); Freedom House, 2025, [url](#)

²⁰⁰ AI, 04/2025, [url](#)

²⁰¹ HRW, s.d., [url](#)

²⁰² Dime Cuba, 12/08/2024 [url](#); Martí Noticias, 17/11/2024, [url](#); Instituto Patmos, 17/11/2024, [url](#); Diálogo, 26/11/2019, [url](#); DemoAmlat, 19/03/2020, [url](#); Martí Noticias, 03/11/2023, [url](#)

²⁰³ Instituto Patmos, s.d., [url](#)

²⁰⁴ Instituto Patmos, 17/11/2024, [url](#); Martí Noticias, 07/11/2024, [url](#)

²⁰⁵ Martí Noticias, 03/11/2023, [url](#)

²⁰⁶ *Primavera Negra* verwijst naar de lente van 2003, toen 75 dissidenten door de Cubaanse autoriteiten werden gearresteerd en veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen 6 en 28 jaar. De meeste van de 75 gevangenen konden na onderhandelingen tussen de Cubaanse overheid, de katholieke kerk en de Spaanse overheid in 2010 vrijkomen op voorwaarde dat ze in ballingschap gingen; 14ymedio, [url](#); ARC, Cubalex, PEN International, 11/07/2023, p. 32, [url](#); Martí Noticias, 18/03/2023, [url](#)

²⁰⁷ Als reactie op de *Primavera Negra* ontstonden de Damas de Blanco, een vereniging van moeders, echtgenotes en andere vrouwelijke familieleden van de 75 gearresteerden die ijveren voor de vrijlating van politieke gevangenen, mensenrechten en democratie in Cuba. European Parliament, s.d., [url](#); Las Damas de Blanco, s.d., [url](#)

²⁰⁸ Martí Noticias, 07/11/2024, [url](#); Instituto Patmos, 17/11/2024, [url](#)

aanvragen van haar paspoort te horen kreeg dat ze “om redenen van algemeen belang” beschouwd wordt als *regulada*. López werd eerder dat jaar aangehouden nadat ze geprotesteerd had tegen de aanhouding van een schrijver. Nadien bleef ze elke maand protesteren.²⁰⁹

Mario Félix Lleonart, directeur van het Patmos-instituut, stelde twee trends vast in het beleid met betrekking tot de politiek gemotiveerde *regulados*. Een eerste trend is dat velen van hen, voor ze als *regulado* werden beschouwd, het land al eens hadden verlaten en naar Cuba terugkeerden. Aangezien de Cubaanse autoriteiten hieruit concludeerden dat deze personen niet het doel hadden te emigreren, verhinderden ze hen daarna om opnieuw te vertrekken, als een soort van straf. Een tweede trend is dat dictaturen in de regio die bondgenoten zijn van Cuba, met name Nicaragua, ook reisbeperkingen opleggen aan Cubanen. Volgens de directeur van het Patmos-instituut worden de lijsten van de *regulados* gedeeld met Nicaragua en past dat land dezelfde regels toe. Zo werd op 24 juni 2024 opposant Bárbaro de Céspedes verhinderd aan boord te gaan van een vlucht naar Nicaragua. Eind 2024 strandde de onafhankelijke journalist Enrique Díaz Rodríguez samen met enkele familieleden op de luchthaven in Lima in Peru omdat Nicaragua hen weigerde toe te laten tot het grondgebied.²¹⁰

Ook de toegang tot het Cubaanse grondgebied wordt willekeurig ontzegd aan dissidenten en critici, volgens de geraadpleegde bronnen. USDOS meldt dat de Cubaanse overheid represailles neemt tegen kritische burgers die in het buitenland wonen door hen de toegang tot het Cubaanse grondgebied te ontzeggen zoals gebeurde met de Cubaans-Canadese Glenda Corella.²¹¹ Volgens onafhankelijke media ging de vrouw op familiebezoek in Cuba, maar mocht ze van immigratieambtenaren niet van het vliegtuig stappen en keerde ze onmiddellijk terug naar Canada. Corella was niet op de hoogte van een inreisverbod voor ze aan boord ging. De vrouw is een voormalige verpleegster die Cuba in 2012 verliet en regelmatig terugkeert om haar zieke moeder te bezoeken en te voorzien van medicijnen voor haar kankerbehandeling. De verklaring voor het inreisverbod ligt volgens de vrouw bij een *like* die ze plaatste bij een kritische Facebookpost over het bezoek van de Cubaanse eerste minister aan een ziekenhuis.²¹² El Toque geeft aan dat de vrouw sinds 2021 regelmatig de tekortkomingen en verarming van de Cubaanse gezondheidszorg aanklaagt. Nadat ze kritische berichten begon te plaatsen op haar Facebookpagina, kreeg ze dreigberichten via een nepprofiel om haar het zwijgen op te leggen. Ook haar vrienden en volgers kregen de boodschap geen commentaar te geven of te praten omdat er ook voor hen consequenties zouden volgen.²¹³

De meest emblematische gevallen van personen aan wie de toegang tot het Cubaanse grondgebied werd ontzegd de afgelopen jaren waren die van Claudia Márquez, lid van de Damas de Blanco; kunstcurator Anamely Ramos; journaliste Karla Pérez en universitair docente Omara Ruiz, aldus het Patmos-Instituut.²¹⁴ Ruiz, een voormalige universiteitsprofessor en criticus van de regering, probeerde vier keer vanuit de VS terug te keren naar Cuba. Bij de vierde poging, in december 2022, kreeg ze bij de boarding gate in Baton Rouge, Louisiana, van de luchtvaartmaatschappij te horen dat de Cubaanse regering haar niet toestond om naar Cuba te reizen.²¹⁵ Ook Anamely Ramos, een activiste en professor aan de Universidad de las Artes in Havana die er naar eigen zeggen om politieke redenen was ontslagen in 2019, kon in februari 2022 niet meer naar Cuba terugkeren nadat ze naar de VS was gereisd om er een onderscheiding in ontvangst te nemen. De luchtvaartmaatschappij ontving een bericht van de Cubaanse autoriteiten waarin stond dat ze niet zou worden toegelaten tot het land.²¹⁶

²⁰⁹ 14ymedio, 02/06/2023, [url](#)

²¹⁰ Instituto Patmos, 17/11/2024, [url](#); Martí Noticias, 07/11/2024, [url](#)

²¹¹ USDOS, s.d., [url](#)

²¹² 14ymedio, 21/04/2023, [url](#); El Toque, 24/04/2023, [url](#)

²¹³ El Toque, 24/04/2023, [url](#)

²¹⁴ Martí Noticias, 07/11/2024, [url](#)

²¹⁵ DW, 19/07/2024, [url](#)

²¹⁶ DW, 19/07/2024, [url](#); ARC, Cubalex, PEN International, 11/07/2023, pp. 119-123, [url](#)

Verschillende bronnen geven aan dat er sprake is van ballingschap onder dwang, wat gepaard gaat met een terugkeerverbod. Volgens USDOS probeerden de Cubaanse autoriteiten activisten in ballingschap te laten gaan om extreme gevangenisstraffen of bedreigingen aan het adres van hun familie te vermijden.²¹⁷ HRW verklaarde in 2022 dat Cubaanse politieagenten en agenten van de Staatsveiligheid in de context van de protesten van 2021 deelnemers aan protesten, familieleden van gearresteerden en activisten herhaaldelijk lastig vielen. In sommige gevallen dwongen de intimidaties hen om het land te verlaten.²¹⁸ Volgens de ngo Justicia 11J, die onderzoek deed naar gedwongen ballingschap na de protesten, hadden tot november 2024 in totaal 107 personen het land onder dwang verlaten. De meesten van hen waren aangehouden nadat ze hadden deelgenomen aan de protesten in 2021 en werden nadien vrijgelaten. Ze verlieten het land uit vrees voor verdere gerechtelijke represailles, nieuwe aanhoudingen, surveillance en economische beperkingen.²¹⁹ De ngo Observatorio Cubano de Derechos Humanos (OCDH) meldt dat prominente politieke activisten en leden van het maatschappelijk middenveld in 2022 voortdurend door de politie werden opgeroepen voor verhoor, werden bedreigd en onder huisarrest werden geplaatst, om hen te dwingen hun werk als activist of journalist op te geven of het land te verlaten. Dit laatste gebeurde met ten minste 53 van hen, aldus het jaarverslag voor 2022 van de ngo.²²⁰ In 2023 documenteerde OCDH 123 gevallen van activisten die in ballingschap gingen. Onder hen waren er vrouwen die zich hadden onderscheiden door hun sociale activisme of door hun kritiek op sociale netwerken.²²¹

De regering stond bovendien sommige dissidenten alleen toe het land te verlaten op voorwaarde dat ze in ballingschap gingen.²²² Het onafhankelijke online medium 14ymedio meldt dat de Staatsveiligheid het verbod op reizen naar het buitenland voor sommige *regulados* die werden onderworpen aan druk, dagvaardingen van de politie en huisarrest, pas ophief nadat het vernam dat deze mensen wilden emigreren.²²³ De Cubaanse autoriteiten onderhandelen ook rechtsreeks over ballingschap met dissidenten en critici zoals uit meerdere bronnen blijkt. Volgens Diario de Cuba vertelden ambtenaren van de Cubaanse Staatsveiligheid aan Juan Antonio Madrazo, coördinator van het CIR, dat hij een uitreisverbod had en enkel mocht vertrekken als hij ermee instemde om permanent in ballingschap te gaan. Ook gevangenen krijgen soms een voorstel tot ballingschap in ruil voor vrijlating. Deze tactiek werd ook ten tijde van de *Primavera Negra* in 2003 toegepast.²²⁴ In 2024 gingen twee personen in ballingschap in ruil voor hun vrijlating uit de gevangenis, aldus de ngo Justicia 11J.²²⁵ ICLEP meldt in juni 2024 dat de onafhankelijke journalist Lázaro Yuri Valle Roca na drie jaar opsluiting in de gevangenis van het eiland verbannen werd. Zijn vertrek naar de VS werd samen met zijn echtgenote vanuit de gevangenis geregeld waardoor zij bij zijn vrijlating meteen naar Miami konden overvliegen.²²⁶ In het geval van de activist Jorge Cervantes García was de familie niet op de hoogte van de verbanning. Cervantes, die in het verleden meermaals te maken had met bedreigingen en arbitraire arrestaties, werd in maart 2024 opgesloten nadat hij had deelgenomen aan een protest. In september 2024 werd hij in het geheim het land uitgezet. Hij werd door de autoriteiten begeleid totdat hij aan boord van een vliegtuig ging.²²⁷ Hij kreeg naar eigen zeggen de keuze tussen verdere detentie en ballingschap.²²⁸ De organisaties Artists at Risk Connection (ARC), Cubalex en PEN

²¹⁷ USDOS, s.d., [url](#)

²¹⁸ HRW, 11/07/2022, [url](#)

²¹⁹ Justicia 11J, 11/2024, pp. 4-7, [url](#)

²²⁰ OCDH, 19/01/2023, [url](#)

²²¹ OCDH, 05/2024, p. 13, [url](#); Justicia 11J, 29/02/2023, p. 22, [url](#)

²²² USDOS, s.d., [url](#)

²²³ 14ymedio, 02/06/2023, [url](#)

²²⁴ ARC, Cubalex, PEN International, 11/07/2023, p. 85, [url](#)

²²⁵ Justicia 11J, 11/2024, pp. 4-7, [url](#)

²²⁶ ICLEP, 05/06/2024, [url](#)

²²⁷ Cubanet, 12/09/2024, [url](#)

²²⁸ 14ymedio, [url](#)

International voerden een studie uit omtrent zeventien Cubaanse kunstenaars die sinds de periode 2020-2024 niet meer in Cuba verblijven omdat ze hiertoe gedwongen werden, omdat ze niet naar Cuba kunnen terugkeren door lopende gerechtelijke procedures tegen hen of omdat ze een terugkeerverbod hebben. Uit de getuigenissen blijkt dat de Cubaanse Staatsveiligheid onderhandelde met sommige kunstenaars toen ze huisarrest hadden of toen ze zich in de gevangenis bevonden met als doel dat ze het land zouden verlaten in ruil voor vrijlating. Daarnaast bood de Staatsveiligheid sommige kunstenaars ook aan om hun vliegtickets te betalen of om hun toegang te regelen tot visumvrije landen voor Cubanen zoals Nicaragua, Montenegro of Rusland.²²⁹

4.4. Personen met belastingsschulden

In 2023 breidt het Nationaal Bureau voor de Belastingdienst (Oficina Nacional de la Administración Tributaria, ONAT) de reikwijdte uit van een maatregel die het vertrek van en de toegang tot Cuba verhindert van Cubanen die niet aan hun belastingverplichtingen voldoen.²³⁰ De Cubaanse ONAT is bij wet bevoegd om boetes en niet-geldelijke sancties op te leggen – via administratieve kanalen, zonder tussenkomst van de rechtbank – om de inning van belastingsschulden te garanderen.²³¹ Voorheen was de maatregel alleen van toepassing op degenen die meer dan 50.000 Cubaanse peso (CUP) verschuldigd waren. In 2023 wijzigt de overeenkomst tussen de ONAT en het DIIE en richt de maatregel zich op alle wanbetalers, ongeacht het bedrag van de schuld.²³² Als de belastingplichtige zijn schuld niet betaalt, kan de ONAT hem ook beschuldigen van belastingontduiking, onder meer door middel van strafrechtelijke procedures. De Cubaanse wetgeving voorziet in boetes en zelfs gevangenisstraffen voor veroordeelde wanbetalers.²³³

In september 2023 maken de Cubaanse autoriteiten bekend dat ze ongeveer 600 belastingbetalers verboden hadden het land te verlaten omdat ze “aanzienlijke schulden” hebben bij de Schatkist.²³⁴ Eén burger die het land had verlaten voordat hij op de hoogte was gesteld van zijn schuld van 1.500.000 CUP mocht het land niet meer binnenkomen en moest deze schuld eerst betalen om terug te keren naar Cuba.²³⁵

In juli 2024 meldt 14ymedio dat 8.764 mensen een verbod kregen om Cuba te verlaten wegens fiscale problemen.²³⁶

Cedoca vond geen andere informatie over Cubanen wiens terugkeer door deze belastingmaatregel werd verhinderd.

²²⁹ ARC, Cubalex, PEN International, 11/07/2023, p. 35, [url](#)

²³⁰ Directorio Cubano, 29/10/2023, [url](#)

²³¹ SWI, 29/09/2023, [url](#)

²³² Directorio Cubano, 29/10/2023, [url](#)

²³³ SWI, 29/09/2023, [url](#)

²³⁴ SWI, 29/09/2023, [url](#)

²³⁵ Directorio Cubano, 29/10/2023, [url](#)

²³⁶ 14ymedio, 10/07/2024, [url](#)

Bibliografie

Rechtstreekse contacten

Hoffmann B., professor van het German Institute for Global and Area Studies (GIGA) in Hamburg, telefoongesprek, 13/06/2025, contactgegevens niet meegedeeld om de veiligheid van deze bron te garanderen

Hoffmann B., professor van het German Institute for Global and Area Studies (GIGA) in Hamburg, e-mail, 18/05/2025, contactgegevens niet meegedeeld om de veiligheid van deze bron te garanderen

Geschreven en audiovisuele bronnen

14ymedio, *20 años de la Primavera Negra, la larga sombra de la represión en Cuba*, 18/03/2023, https://www.14ymedio.com/opinion/primavera-negra-sombra-represion-cuba_1_1092661.html [geraadpleegd op 09/05/2025]

14ymedio, *05/02/2024, Bahamas devuelve a Cuba al preso del 11J que se fugó de la cárcel*, https://www.14ymedio.com/cuba/bahamas-devuelve-cuba-presos-carcel_1_1098962.html [geraadpleegd op 16/06/2025]

14ymedio, *El régimen devuelve a Canadá a una turista de origen cubano por sus críticas en Facebook*, 21/04/2023, https://www.14ymedio.com/cuba/devuelve-canada-turista-criticas-facebook_1_1095213.html [geraadpleegd op 08/04/2025]

14ymedio, *La Onat cierra 15 'mipymes' y castiga a 323 cuentapropistas por "irregularidades"*, 10/07/2024, <https://www.14ymedio.com/economia/onat-cierra-15-mi> [geraadpleegd op 09/05/2025]

14ymedio, *La profesora Alina Bárbara López ha sido 'regulada' y no podrá salir de Cuba*, 02/06/2023, https://www.14ymedio.com/cuba/profesora-alina-barbara-lopez-cuba_1_1093648.html [geraadpleegd op 08/04/2025]

14ymedio, *Se exilia el activista Jorge Cervantes, obligado por el régimen a escoger entre "el destierro o la cárcel"*, https://www.14ymedio.com/cuba/exilia-activista-jorge-cervantes-obligado_1_1106213.html [geraadpleegd op 08/04/2025]

ACCORD, *Cuba: Travel Regulations and Civil and Political Rights*, 08/2017, https://www.ecoi.net/en/file/local/1406025/1226_1504088552_accord-coi-compilation-cuba.pdf [geraadpleegd op 09/05/2025]

ADN Cuba, *Lidier Hernández y la maldita circunstancia del Estado por todas partes*, 25/06/2020, <https://adncuba.com/en/noticias-de-cuba/derechos-humanos/lidier-hernandez-y-la-maldita-circunstancia-del-estado-por-todas> [geraadpleegd op 09/05/2025]

Algemene Directie Dienst Vreemdelingenzaken, *Effectieve verwijderingen. Jaarlijkse statistieken, 2017-2024*, 25/03/2025, p. 15, https://dofi.ibz.be/sites/default/files/2025-04/STAT_Verwijderingen-Eloignements_NL_2017-2024.pdf [geraadpleegd op 09/05/2025]

American Immigration Council, *The Biden Administration's Humanitarian Parole Program for Cubans, Haitians, Nicaraguans, and Venezuelans: An Overview*, 31/10/2023, <https://www.americanimmigrationcouncil.org/research/biden-administrations-humanitarian-parole-program-cubans-haitians-nicaraguans-and-venezuelans> [geraadpleegd op 25/04/2025]

Amnesty International (AI), *The State of the World's Human Rights*, 04/2025, <https://www.amnesty.org/en/location/americas/central-america-and-the-caribbean/cuba/report-cuba/> [geraadpleegd op 09/05/2025]

Árbol Invertido, *Adiós a la libreta de abastecimiento en Cuba: ¿quiénes son los más afectados?*, 21/12/2024, <https://www.arbolinvertido.com/sociedad/adios-la-libreta-de-abastecimiento-en-cuba-quienes-son-los-mas-afectados> [geraadpleegd op 16/06/2025]

Archivo Cuba, *Cuba's compulsory military service: human trafficking with a deadly toll*, 10/10/2023, <https://cubaarchive.org/wp-content/uploads/2023/10/Cuba-Military-Service.pdf> [geraadpleegd op 09/05/2025]

Artists at Risk Connection (ARC), Cubalex, PEN International, *Método Cuba: Testimonios de artistas independientes sobre el exilio forzoso*, 11/07/2023, https://artistsatriskconnection.org/wp-content/uploads/2024/11/ARC_Metodo-Cuba_2023_SPAN.pdf [geraadpleegd op 08/04/2025]

Associated Press (AP), *Cuba recibe vuelo con 60 migrantes deportadas desde EEUU*, 28/03/2025, <https://apnews.com/article/cuba-migracion-vuelos-eeuu-7c1cd485e999b6166592730029792b96> [geraadpleegd op 25/04/2025]

BBC (Haq H.), *Cuba lifts travel restrictions*, 16/01/2013, <https://www.bbc.com/travel/article/20130116-cuba-lifts-travel-restrictions> [geraadpleegd op 21/03/2025]

BBC (Shevchenko V.), *Cubans lured to Russian army by high pay and passports*, 05/05/2024, <https://www.bbc.com/news/world-europe-68949298> [geraadpleegd op 08/04/2025]

BBC, *Cuba to end exit permits for foreign travel*, 16/10/2012, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-19958577> [geraadpleegd op 21/03/2025]

BBC (Ravsberg F.), *La Libreta de Abastecimientos cumple 50 años en Cuba*, 12/03/2012 https://www.bbc.com/mundo/noticias/2012/03/120315_cuba_libreta_abastecimientos_rq [geraadpleegd op 16/06/2025]

BBC, *Los repatriados de Cuba: por qué miles de emigrantes están volviendo a la isla*, 20/02/2018, <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-43038889> [geraadpleegd op 09/05/2025]

British Institute of International Law and Comparative Law (BIILC), *Combatting Forced Labor in Cuban Medical Missions*, s.d., <https://www.biilc.org/projects/combating-forced-labor-in-cuban-medical-missions?cookieset=1&ts=1743585717> [geraadpleegd op 09/05/2025]

CBS News, *U.S. resumes deportation flights to Cuba after 2-year pause*, 25/04/2023, <https://www.cbsnews.com/news/us-deportation-flights-cuba-restarting/> [geraadpleegd op 25/04/2025]

Centro de Documentación de Prisiones Cubanas (CDPC), *Actualización sobre condiciones en prisiones (febrero de 2024)*, 02/024, <https://docubprisiones.org/actualizacion-sobre-condiciones-en-prisiones-febrero-de-2024/> [geraadpleegd op 16/06/2025]

CIA, *The World Factbook Cuba*, s.d., <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/cuba/#military-and-security> [geraadpleegd op 08/04/2025]

CiberCuba, *Impactante deterioro físico de un joven cubano castigado por rechazar el Servicio Militar*, 20/02/2025, <https://www.cibercuba.com/noticias/2025-02-20-u1-e208933-s27061-nid297529-impactante-deterioro-fisico-joven-cubano-castigado> [geraadpleegd op 09/05/2025]

CiberCuba, *A flight with migrants deported from the United States lands in Cuban territory*, 27/03/2025, <https://en.cibercuba.com/noticias/2025-03-27-u1-e129488-s27061-nid299727-ateriza-territorio-cubano-vuelo-migrantes> [geraadpleegd op 25/04/2025]

CiberCuba, *Campaña "No al servicio militar" cobra fuerza en Cuba tras la tragedia en Holguín*, 11/01/2025, <https://www.cibercuba.com/noticias/2025-01-11-u1-e207888-s27061-nid295280-campana-al-servicio-militar-cobra-fuerza-cuba-tras> [geraadpleegd op 09/05/2025]

CiberCuba, *Conmoción en Baracoa por muerte en dudosas circunstancias en el servicio militar*, 08/08/2024, <https://www.cibercuba.com/noticias/2024-08-09-u192519-e192519-s27061-nid286583-conmocion-baracoa-dudosas-circunstancias> [geraadpleegd op 09/05/2025]

CiberCuba, *Convocan a inscripción masiva al servicio militar para "salvaguardar la soberanía"*, 02/03/2025, <https://www.cibercuba.com/noticias/2025-03-02-u1-e208574-s27061-nid298064-convocan-inscripcion-masiva-al-servicio-militar> [geraadpleegd op 09/05/2025]

CiberCuba, *Cuba exigirá pasaporte vigente a los cubanos que ingresen a la isla a partir de abril de 2025*, 06/12/2024, <https://www.cibercuba.com/noticias/2024-12-06-u1-e135253-s27061-nid293364-cuba-exigira-pasaporte-vigente-cubanos-ingresen-isla> [geraadpleegd op 09/01/2025]

CiberCuba, *Cuban regime romanticizes military service: "There is recreation and leisure"*, 29/03/2025, <https://en.cibercuba.com/noticias/2025-03-29-u1-e208933-s27061-nid299862-regimen-cubano-romantiza-servicio-militar-hay> [geraadpleegd op 08/04/2025]

CiberCuba, *Cuban, in a deportation center in Russia: "Go to another country, there is an immigration sweep here."*, 02/04/2025, [Cuban, in a deportation center in Russia: "Go to another country, there is a roundup of immigrants here."](#) [geraadpleegd op 08/04/2025]

CiberCuba, *Informe revela participación de mercenarios cubanos en los combates más sangrientos de la guerra en Ucrania*, 18/02/2025, <https://www.cibercuba.com/noticias/2025-02-18-u1-e129488-s27061-nid297334-informe-revela-participacion-mercenarios-cubanos> [geraadpleegd op 08/04/2025]

Cibercuba, *Médicos cubanos podrán viajar libremente fuera del país*, 09/01/2013, [Médicos cubanos podrán viajar libremente fuera del país](#) [geraadpleegd op 28/03/2024]

CiberCuba, *Reclutamiento infantil y servicio militar en Cuba*, 14/05/2022, <https://www.cibercuba.com/noticias/2022-05-14-u191143-e191143-s27068-reclutamiento-infantil-servicio-militar-cuba> [geraadpleegd op 15/05/2025]

CiberCuba, *Régimen cubano dice que solo prohíbe salir del país por "seguridad nacional o interés público"*, 03/07/2024, <https://www.cibercuba.com/noticias/2024-07-03-u1-e43231-s27061-nid284543-regimen-cubano-justifica-regulacion-migratoria> [geraadpleegd op 25/04/2025]

CiberCuba, *Régimen cubano impone nuevas sanciones por incumplimiento del Servicio Militar*, 10/10/2024, https://www.cibercuba.com/noticias/2024-10-10-u1-e199370-s27061-nid289929-regimen-cubano-impone-nuevas-sanciones?utm_source=chatgpt.com [geraadpleegd op 09/05/2025]

CiberCuba, *Televisión rusa muestra preparación de brigadas especiales de las FAR en Cuba*, 18/02/2024, [Televisión rusa muestra preparación de brigadas especiales de las FAR en Cuba](#)

Cibercuba, *The U.S. deports 82 Cuban migrants by air*, 24/04/2025, <https://en.cibercuba.com/noticias/2025-04-24-u1-e199894-s27061-nid301546-eeuu-deporta-82-migrantes-cubanos-aerea> [geraadpleegd op 25/04/2025]

Comisión Interamericana de Derechos Humanos (CIDH), *Informe anual*, 10/2023, https://www.oas.org/es/cidh/docs/anual/2023/capitulos/IA2023_Cap_4B_Cuba_SPA.PDF [geraadpleegd op 07/01/2025]

Comisión Interamericana de Derechos Humanos (CIDH), *Informe anual*, 12/2024, https://www.oas.org/es/cidh/docs/anual/2024/capitulos/IA2024_4B_CUB_ES.PDF [geraadpleegd op 09/05/2025]

Congressional Research Service (CRS), *Cuba: U.S. Policy in the 116th Congress and Through the Trump Administration*, 22/01/2021, p. 53, <https://sgp.fas.org/crs/row/R45657.pdf> [geraadpleegd op 28/04/2025]

Cubadebate, *Ciudadanos cubanos deberán tener su pasaporte vigente para entrar al país*, 01/04/2025, <http://www.cubadebate.cu/noticias/2025/04/01/ciudadanos-cubanos-deberan-tener-su-pasaporte-vigente-para-entrar-al-pais/#:~:text=El%2031%20de%20marzo%20de,ciudadanos%20cubanos%20con%20pasaporte%20vencido.> [geraadpleegd op 08/04/2025]

Cubadebate, *Declaración del Gobierno Revolucionario: "Cuba reitera su compromiso con una emigración legal, ordenada y segura"*, 1/12/2015, <http://www.cubadebate.cu/especiales/2015/12/01/declaracion-del-gobierno-revolucionario-cuba-reitera-su-compromiso-con-una-emigracion-legal-ordenada-y-segura/> [geraadpleegd op 28/03/2024]

Cubadebate, *Entra en vigor actualización de la política migratoria cubana*, 14/01/2013, <http://www.cubadebate.cu/noticias/2013/01/14/entra-en-vigor-actualizacion-de-la-politica-migratoria-cubana/> [geraadpleegd op 21/03/2025]

Cubalex, *Declaración sobre jóvenes desaparecidos en incendio en Matanzas mientras cumplían el Servicio Militar Activo*, 12/08/2022, <https://cubalex.org/2022/08/12/declaracion-sobre-jovenes-desaparecidos-en-incendio-en-matanzas-mientras-cumplan-el-servicio-militar-activo/> [geraadpleegd op 09/05/2025]

Cubanet, *La ley del destierro: recuento de las prohibiciones de entrada a Cuba*, 16/02/2022, <https://www.cubanet.org/prohibiciones-de-entrada-a-cuba-la-ley-del-destierro/> [geraadpleegd op 04/04/2025]

Cubanet, *Régimen cubano destierra al opositor Jorge Cervantes*, 12/09/2024, <https://www.cubanet.org/regimen-cubano-destierra-al-opositor-jorge-cervantes/> [geraadpleegd op 08/04/2025]

CubaTrámite, *Ciudadanía cubana por naturalización para extranjeros*, 15/01/2025, <https://www.cubatramite.com/ciudadania-cubana-por-naturalizacion-para-extranjeros/> [geraadpleegd op 30/01/2025]

CubaTrámite, *Solicitud de residencia permanente en Cuba para cubanos emigrados*, 09/06/2025, <https://www.cubatramite.com/solicitud-de-residencia-permanente-en-cuba-para-cubanos/> [geraadpleegd op 16/06/2025]

Dauny, J., *Cuban Migration: A Postrevolution Exodus Ebbs and Flows*, 6/07/2017, <https://www.migrationpolicy.org/article/cuban-migration-postrevolution-exodus-ebbs-and-flows> [geraadpleegd op 25/04/2025]

DemoAmlat [zonder titel], 19/03/2020, <https://demoamlat.com/rehenes-del-gobierno-los-regulados-cubanos/> [geraadpleegd op 25/04/2025]

Deutsche Welle (DW), *Nuevas leyes de Ciudadanía en Cuba: derechos y "castigos"*, 19/07/2024, <https://www.dw.com/es/nuevas-leyes-de-ciudadan%C3%ADa-en-cuba-los-derechos-y-los-castigos/a-69700590> [geraadpleegd op 14/01/2025]

Diálogo, *Los cubanos "regulados"*, 26/11/2019, <https://dialogo-americas.com/es/articles/los-cubanos-regulados/> [geraadpleegd op 28/01/2025]

Diario de Cuba, *Familiares de jóvenes cubanos en la guerra de Rusia en Ucrania: 'Tememos por sus vidas'*, 31/08/2023, https://diariodecuba.com/cuba/1693480838_49485.html [geraadpleegd op 08/04/2025]

Diario de Cuba, *La televisión rusa dedica un reportaje al entrenamiento de las Avispas Negras en Cuba*, 19/02/2024, https://diariodecuba.com/cuba/1708342874_52945.html#google_vignette [geraadpleegd op 09/05/2025]

Diario de Cuba, *The Eight-Year Law: Illegal Punishment for Cuban Doctors*, 23/11/2020, https://diariodecuba.com/cuba/1606146162_26681.html [geraadpleegd op 04/04/2025]

Diario de Cuba, *Un exoficial de las FAR en la guerra de Rusia contra Ucrania niega la trata con fines de reclutamiento*, 06/09/2023, https://diariodecuba.com/cuba/1693997637_49591.html [geraadpleegd op 08/04/2025]

Dienst Vreemdelingenzaken, *Nationale Statistieken*, s.d., <https://dofi.ibz.be/nl/figures/removals/effective-removals/nationale-statistieken> [geraadpleegd op 09/05/2025]

Dime Cuba, *¿Quiénes serán considerados "regulados" en la nueva Ley de Migración de Cuba?*, 12/08/2024 <https://www.dimecuba.com/revista/noticias-cuba/quienes-seran-considerados-regulados-en-la-nueva-ley-de-migracion-de-cuba/> [geraadpleegd op 14/01/2025]

Directorio Cubano Info, *Gobierno Cubano suprimirá los 24 meses de límite de estancia en el exterior para mantener la residencia en Cuba*, 17/06/2024, <https://www.directoriocubano.info/cuba/gobierno-cubano-suprimira-los-24-meses-de-limite-de-estancia-en-el-exterior-para-mantener-la-residencia-en-cuba/#:~:text=Es%20ampliamente%20conocido%20que%20los,la%20pandemia%20de%20COVID%2D19> [geraadpleegd op 30/01/2025]

Directorio Cubano, *Cuba amplía prohibición de salida del país a todos los deudores: ¡no importa el monto!*, 29/10/2023, <https://www.directoriocubano.info/actualidad/cuba-amplia-prohibicion-de-salida-del-pais-a-todos-los-deudores-no-importa-el-monto/> [geraadpleegd op 09/05/2025]

Directorio Cubano, *Lo que debes saber sobre la regulación de médicos en Cuba*, 08/12/2023, [Lo que debes saber sobre la regulación de médicos en Cuba](#) [geraadpleegd op 07/04/2025]

EFE via La Vanguardia, *Más de 620.000 emigrantes cubanos regresaron de visita a la isla en 2019*, 08/01/2020, <https://www.lavanguardia.com/vida/20200108/472782518830/mas-de-620000-emigrantes-cubanos-regresaron-de-visita-a-la-isla-en-2019.html> [geraadpleegd op 09/05/2025]

EFE via Swiss Info (SWI), *Cuba aprueba Ley migratoria que permite a residentes en el exterior mantener propiedades*, 19/07/2024, <https://www.swissinfo.ch/spa/cuba-aprueba-ley-migratoria-que-permite-a-residentes-en-el-externo-mantener-propiedades/84335891> [geraadpleegd op 07/01/2025]

El Confidencial, *El 'ballet' cubano y el castrismo: "Venimos a España a mostrar nuestro arte, y no a hablar de política"*, 02/08/2023, [El 'ballet' cubano y el castrismo: "Venimos a España a mostrar nuestro arte, y no a hablar de política"](#) [geraadpleegd op 04/04/2025]

El País (Colomé C.), *From a population of 11 million to little more than 8.5 million: The real toll of Cuba's migratory crisis*, 23/07/2024, <https://english.elpais.com/international/2024-07-23/from-a-population-of-11-million-to-little-more-than-85-million-the-real-toll-of-cubas-migratory-crisis.html> [geraadpleegd op 25/04/2025]

El País (Colomé C.), *Llega a Cuba un vuelo con más de 100 deportados por Trump, en medio de las tensiones políticas*, 01/03/2025, <https://elpais.com/us/migracion/2025-02-28/llega-a-cuba-un-vuelo-con-mas-de-100-deportados-por-trump-en-medio-de-las-tensiones-politicas.html> [geraadpleegd op 25/04/2025]

El País (Colomé C.), *More than 850,000 Cubans have arrived in the US since 2022 in 'the largest exodus in Cuban history'*, 24/09/2024, <https://english.elpais.com/international/2024-09-24/more-than-850000-cubans-have-arrived-in-the-us-since-2022-in-the-largest-exodus-in-cuban-history.html> [geraadpleegd op 25/04/2025]

El País (Primera M.), *Los médicos, la materia prima exportable de Cuba*, 17/05/2013, https://elpais.com/internacional/2013/05/17/actualidad/1368753691_774019.html [geraadpleegd op 04/04/2025]

El País (Sánchez Y.), *Los cubanos hacen cola para salir legalmente del país*, 14/03/2023, https://elpais.com/internacional/2013/01/13/actualidad/1358101627_513940.html [geraadpleegd op 21/03/2025]

El País, *La reforma migratoria no provoca una desbandada en Cuba*, 14/01/2014, https://elpais.com/internacional/2014/01/14/actualidad/1389664392_485614.html [geraadpleegd op 20/03/2025]

El Toque (Eimil E., Peraza M.), *Cubans Expelled from Russian Army, No Papers & No Money*, 07/05/2024, <https://eltoque.com/en/cubans-expelled-from-russian-army-no-papers-no-money> [geraadpleegd op 08/04/2025]

El Toque, *¿Cuáles son las regulaciones de los médicos cubanos para viajar al exterior?*, 04/11/2021, [¿Cuáles son las regulaciones de los médicos cubanos para viajar al exterior? | elTOQUE](#) [geraadpleegd op 07/04/2025]

El Toque, *¿Qué derechos perderían los emigrados cubanos con las nuevas categorías migratorias?*, 18/06/2024, <https://eltoque.com/es/que-derechos-perderian-emigrados-cubanos-con-la-ley-de-migracion> [geraadpleegd op 07/01/2025]

El Toque, *Aulas de Periodismo casi vacías para el venidero curso escolar*, 28/06/2024, <https://eltoque.com/aulas-de-periodismo-casi-vacias-para-el-venidero-curso-escolar> [geraadpleegd op 09/05/2025]

El Toque, *El destierro de la cubana Glenda Corella: otra raya de impunidad para el tigre*, 24/04/2023, <https://eltoque.com/el-destierro-de-la-cubana-glenda-corella-otra-raya-de-impunidad-para-el-tigre> [geraadpleegd op 08/04/2025]

El Toque, *Expira la posibilidad de entrar a Cuba con el pasaporte vencido*, 06/12/2024, <https://eltoque.com/es/expira-la-posibilidad-de-entrar-a-cuba-con-el-pasaporte-vencido> [geraadpleegd op 09/01/2025]

El Toque, *Muerte de reclutas cubanos: la cara oculta del servicio militar*, 23/11/2023, <https://eltoque.com/muerte-de-reclutas-cubanos-la-cara-oculta-del-servicio-militar> [geraadpleegd op 09/05/2025]

Encyclopaedia Britannica, *Cuban Adjustment Act*, 26/04/2025, <https://www.britannica.com/topic/Cuban-Adjustment-Act> [geraadpleegd op 28/04/2025]

Encyclopaedia Britannica, *Mariel boatlift*, s.d., <https://www.britannica.com/topic/Mariel-boatlift> [geraadpleegd op 09/05/2025]

European Parliament, *Sakharov Prize. Damas de Blanco – 2005, Cuba*, s.d., <https://www.europarl.europa.eu/sakharovprize/en/damas-de-blanco-2005-cuba/products-details/20200331CAN54191> [geraadpleegd op 09/05/2025]

Prisoners Defenders et al., *1.111 Cuban professionals vs. Cuban Government. Cuba's Internationalization Missions*, 25/01/2022, https://drive.google.com/file/d/1a3OFTI1G_DjfaFaOfpIuuBXVTP9s4U2w/view [geraadpleegd op 04/04/2025]

Fox News, *New data reveals America has tens of thousands of noncitizens from US adversary with deportation orders*, 11/12/2024, <https://www.foxnews.com/politics/new-data-reveals-america-has-tens-thousands-noncitizens-from-us-adversary-deportation-orders> [geraadpleegd op 25/04/2025]

France24, *Los "inadmisibles" vuelven a Cuba tras primer vuelo de deportación desde EE. UU.*, 25/04/2023, <https://www.france24.com/es/am%C3%A9rica-latina/20230425-los-inadmisibles-vuelven-a-cuba-tras-primer-vuelo-de-deportaci%C3%B3n-desde-ee-uu> [geraadpleegd op 25/04/2025]

Freedom House, *Cuba: Freedom in the World 2024 Country Report*, 2024, <https://freedomhouse.org/country/cuba/freedom-world/2024> [geraadpleegd op 04/04/2025]

Freedom House, *Cuba: Freedom in the World 2025 Country Report*, 2025, <https://freedomhouse.org/country/cuba/freedom-world/2025> [geraadpleegd op 09/05/2025]

Gaceta Oficial, *Buscar*, 30/01/2025, <https://www.gacetaoficial.qob.cu/es/search/node/migracion> [geraadpleegd op 30/01/2025]

Gaceta Oficial, *Ley No. 1312 "Ley de Migración"*, 18/12/2015, <http://juriscuba.com/wp-content/uploads/2015/12/Ley-migracion.reglamento-actualizada-2012.pdf> [geraadpleegd op 28/03/2025]

German Institute for Global and Area Studies (GIGA), *Assessing the Political and Social Impact of the COVID-19 Crisis in Latin America*, in *GIGA Focus Latin America*, no 3, 2020, <https://www.giga-hamburg.de/en/publications/giga-focus/assessing-political-social-impact-covid-19-crisis-latin-america> [geraadpleegd op 04/04/2025]

German Institute for Global and Area Studies (GIGA), *The International Dimensions of Authoritarian Legitimation: The Impact of Regime Evolution*, in *GIGA Research Programme: Legitimacy and Efficiency of Political Systems*, no 182, 12/2011, https://www.files.ethz.ch/isn/136415/wp182_hoffmann.pdf [geraadpleegd op 04/04/2025]

Granma, *El Ministerio de Salud responde*, 03/12/2025, <https://www.granma.cu/cuba/2015-12-03/el-ministerio-de-salud-responde-03-12-2015-23-12-02> [geraadpleegd op 07/04/2025]

Human Rights Watch (HRW), *Cuba: Fidel Castro's Record of Repression*, 26/11/2021, https://www.hrw.org/news/2016/11/26/cuba-fidel-castro-record-repression?gclid=Cj0KCQjwxuCnBhDLARIsAB-cqLogrpmoGz2Bc1C4uJWuZ45nbE0IVdi7Ano9KqLMhuqXp_0QMTCHSWwaAmP3EALw_wcB [geraadpleegd op 15/05/2025]

HRW, *Cuba: Repressive Rules for Doctors Working Abroad*, 23/07/2020, <https://www.hrw.org/news/2020/07/23/cuba-repressive-rules-doctors-working-abroad> [geraadpleegd op 25/04/2025]

HRW, *Prison or Exile. Cuba's Systematic Repression of July 2021 Demonstrators*, 11/07/2022, <https://www.hrw.org/report/2022/07/11/prison-or-exile/cubas-systematic-repression-july-2021-demonstrators> [geraadpleegd op 08/04/2025]

Human Rights Watch (HRW), *World Report 2024: Rights Trends in Cuba*, 11/01/2024, <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/cuba> [geraadpleegd op 07/01/2025]

- Human Rights Watch (HRW), *World Report 2025: Rights Trends in Cuba*, 16/01/2025, <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/cuba> [geraadpleegd op 09/05/2025]
- Inter-American Commission on Human Rights (IACHR), *Labor and Union Rights in Cuba*, 05/04/2023, https://www.oas.org/en/iachr/reports/pdfs/2023/Cuba_derechoslaborales_EN.pdf [geraadpleegd op 04/04/2025]
- Immigration and Refugee Board of Canada (IRBC), *Cuba: Treatment of "deserters," and whether the law regarding dereliction of duty is applied, including towards university professors (2014-2015)*, 08/10/2015, <https://web.archive.archive.unhcr.org/20230519092459/https://www.refworld.org/docid/563c650d4.html> [geraadpleegd op 04/04/2025]
- Infobae (Goyret L.), *Con sus tropas exhaustas, Putin busca ahora militares cubanos para combatir en Ucrania*, 17/06/2023, <https://www.infobae.com/america/mundo/2023/06/17/con-sus-tropas-exhaustas-putin-busca-ahora-militares-cubanos-para-combatir-en-ucrania/> [geraadpleegd op 08/04/2025]
- InformNapalm, *Cuban mercenaries fighting against Ukraine on the Russian side – Ukrainian hacktivists collected evidence*, 09/08/2023, <https://informnapalm.org/en/cuban-mercenaries/> [geraadpleegd op 08/04/2025]
- Instituto Cubano por la Libertad de Expresión y Prensa (ICLEP), *Destierran al periodista y preso político cubano Lázaro Yuri Valle Roca*, 05/06/2024, <https://iclep.org/post/destierran-al-periodista-y-preso-politico-cubano-lazaro-yuri-valle-roca/> [geraadpleegd op 08/04/2025]
- Instituto Patmos, *Acerca de*, s.d., <https://institutopatmos.wordpress.com/acerca-de/> [geraadpleegd op 08/04/2025]
- Instituto Patmos, *Nuevos y viejos #regulados en #Cuba por interés político*, 17/11/2024, <https://institutopatmos.wordpress.com/2024/11/17/nuevos-y-viejos-regulados-en-cuba-por-interes-politico/> [geraadpleegd op 14/01/2025]
- International Business Times, *Cuba's First Year Of Immigration Reform: 180,000 People Leave The Country ... And Come Back*, 14/01/2014, <https://www.ibtimes.com/cubas-first-year-immigration-reform-180000-people-leave-country-come-back-1539860> [geraadpleegd op 21/03/2025]
- Juriscuba, *DECRETO No. 306/2012*, s.d., <http://juriscuba.com/decreto-no-306-2012/> [geraadpleegd op 28/03/2024]
- Juriscuba, *LOS MÉDICOS Y TÉCNICOS DE LA SALUD PUEDEN SER REGULADOS*, 30/09/2020, <http://juriscuba.com/los-medicos-y-tecnicos-de-la-salud-pueden-ser-regulados/> [geraadpleegd op 07/04/2025]
- Justicia 11J, *Exilios forzados tras el 11J (2024)*, 11/2024, <https://justicia11j.org/exilios-forzados-tras-el-11j-2024/> [geraadpleegd op 08/04/2025]
- Justicia 11J, *Patrones represivos y tácticas del Estado cubano contra la libertad de asociación*, 29/02/2023, <https://justicia11j.org/wp-content/uploads/2024/02/Cuba-Patrones-represivos.-Informe-Completo-Version-Final.pdf> [geraadpleegd op 08/04/2025]
- Juventud Rebelde, *El proceso de normalización con la emigración es continuo, irreversible y permanente*, 14/01/2020, <https://www.juventudrebelde.cu/internacionales/2020-01-14/el-proceso-de-normalizacion-con-la-emigracion-es-continuo-irreversible-y-permanente> [geraadpleegd op 09/05/2025]
- La Nación, *Polémica en Cuba con los deportistas desertores: "Ahora quieren que vayamos a jugar"*, 12/03/2025, <https://www.lanacion.com.ar/estados-unidos/polemica-en-cuba-con-los-deportistas-desertores-ahora-quieren-que-vayamos-a-jugar-nid12032025/> [geraadpleegd op 09/05/2025]
- Las Damas de Blanco, *Las Damas de Blanco*, s.d., <https://damasdeblanco.com/las-damas-de-blanco-origen/> [geraadpleegd op 09/05/2025]
- Legalis, *Ley 163 de 2023 de Asamblea Nacional del Poder Popular*, <https://legaliscuba.org/normativa/ley-163-de-2023-de-asamblea-nacional-del-poder-popular> [geraadpleegd op 09/05/2025]
- Martí Noticias, *"Nos torturaron, nos dieron golpes", denuncia joven cubano desde Rusia (VIDEO)*, 01/09/2023, <https://www.martinoticias.com/a/nos-torturaron-nos-dieron-golpes-denuncia-joven-cubano-desde-rusia/368293.html> [geraadpleegd op 08/04/2025]

Martí Noticias, *Activistas realizan campaña que expone "regulaciones" como violación de derechos humanos*, 03/11/2023, <https://www.martinoticias.com/a/activistas-realizan-campa%C3%B1a-que-expone-regulaciones-como-violaci%C3%B3n-de-derechos-humanos/376453.html> [geraadpleegd op 08/04/2025]

Martí Noticias, *Cuba sigue prohibiendo el derecho a viajar libremente: ¿quiénes son los regulados?*, 17/11/2024, <https://www.martinoticias.com/a/cuba-sigue-prohibiendo-el-derecho-a-viajar-libremente-quienes-son-los-regulados-/404414.html> [geraadpleegd op 14/01/2025]

Martí Noticias, *Cuba vuelve a frenar salidas de médicos al extranjero*, 01/12/2015, <https://www.martinoticias.com/a/cuba-restringe-viajes-extranjero-a-medicos/110254.html> [geraadpleegd op 28/03/2024]

Martí Noticias, *Oficial cubano aclara qué pasará con los "regulados" tras la aprobación de la nueva ley migratoria*, 03/07/2024, <https://www.martinoticias.com/a/gobierno-calcula-unos-tres-millones-de-cubanos-viviendo-fuera-la-nueva-ley-migratoria-no-elimina-a-los-regulados-/394764.html> [geraadpleegd op 09/05/2025]

Martí Verifica, *No hay nueva regulación que limite derecho a viajar de médicos cubanos, aunque sí existen leyes anteriores*, 27/11/2023, <https://www.martinoticias.com/a/no-hay-nueva-regulaci%C3%B3n-que-limite-derecho-a-viajar-de-m%C3%A9dicos-cubanos-aunque-s%C3%AD-existen-leyes-antteriores/376675.html> [geraadpleegd op 28/03/2024]

Miami Herald (Gámez Torres N.), *Cuba admits to massive emigration wave: a million people left in two years amid crisis*, 24/07/2024, <https://www.miamiherald.com/news/nation-world/world/americas/cuba/article290249799.html> [geraadpleegd op 25/04/2025]

Miami Herald (Gámez Torres N.), *Why Cuban migrants are fighting for Russia in Ukraine, as Belarus trains Cuban soldiers*, 27/05/2023, <https://www.miamiherald.com/news/nation-world/world/americas/cuba/article275833711.html> [geraadpleegd op 08/04/2025]

Miami Herald, *Thousands of Cuban exiles are exploring an unusual option: Returning to Cuba to live*, 12/03/2018, <https://www.miamiherald.com/news/local/community/miami-dade/article204732234.html> [geraadpleegd op 21/03/2025]

Ministerio de relaciones Exteriores (MinRex), *Procedimientos para los trámites consulares*, s.d., <https://cubaminrex.cu/es/procedimientos-para-los-tramites-consulares> [geraadpleegd op 28/03/2025]

Morales Pino L., Aguilar Solís G., *Migration and Exodus in Cuba: Migratory Trends from the 19th Century to the Present in Migraciones internacionales*, 14/01/2025, [Migración y éxodo en Cuba: tendencias migratorias desde el siglo XIX hasta la actualidad | Migraciones Internacionales](https://migracionesinternacionales.org/migracion-y-exodo-en-cuba-tendencias-migratorias-desde-el-siglo-xix-hasta-la-actualidad/) [geraadpleegd op 25/04/2025]

National Public Radio (NPR) (Miroff N.), *After 50 Years, Cuba Drops Unpopular Travel Restriction*, 11/01/2013, <https://www.npr.org/2013/01/11/169070431/after-50-years-cuba-drops-unpopular-travel-restriction> [geraadpleegd op 21/03/2025]

Observatorio Legislativo de Cuba, *Consejo de Ministros aprueba decreto que impone multas de hasta 7,000 CUP por incumplir el servicio militar en Cuba*, 10/10/2025, <https://observatoriolegislativodecuba.org/consejo-de-ministros-aprueba-decreto-que-impone-multas-de-hasta-7000-cup-por-incumplir-el-servicio-militar-en-cuba/> [geraadpleegd op 09/05/2025]

Observatorio Legislativo de Cuba, *Nueva Ley de Migraciones en Cuba: ¿qué cambia?*, 22/08/2024, <https://observatoriolegislativodecuba.org/nueva-ley-de-migraciones-en-cuba-que-cambia/> [geraadpleegd op 07/01/2025]

Observatorio Cubano de Derechos Humanos (OCDH), *2023 Informe Anual Derechos Humanos en Cuba*, 05/2024, p. 13, <https://observacuba.org/wp-content/uploads/2024/05/InformeAnualOCDH2023.pdf> [geraadpleegd op 08/04/2025]

Observatorio Cubano de Derechos Humanos (OCDH), *Situación de los derechos humanos en Cuba continúa siendo de extrema gravedad, afirma el OCDH en su informe anual 2022*, 19/01/2023, <https://observacuba.org/situacion-de-los-derechos-humanos-en-cuba-continua-siendo-de-extrema-gravedad-afirma-el-ocdh-en-su-informe-anual-2022/> [geraadpleegd op 08/04/2025]

On Cuba News, *Cuba: las fronteras seguirán cerradas al menos hasta el 1 de Agosto*, 09/06/2020, <https://oncubanews.com/cuba/cuba-las-fronteras-seguiran-cerradas-al-menos-hasta-el-1-de-agosto/> [geraadpleegd op 09/05/2025]

Opapeleo, *¿Qué significaría para los cubanos perder la residencia?*, 17/10/2022, <https://opapeleo.com/destacadas/ciudadanos-perder-la-residencia-cubana/> [geraadpleegd op 21/03/2025]

Opapeleo, *Cubanos residentes en el extranjero, sus categorías migratorias*, 5/10/2022, <https://opapeleo.com/destacadas/cubanos-residentes-en-extranjero-categorias-migratorias/> [geraadpleegd op 28/03/2025]

Periódico cubano, *¿Cómo saber si tienes "regulada" la salida o entrada a Cuba?*, 13/11/2023, <https://www.periodicocubano.com/como-saber-si-tienes-regulada-la-salida-o-entrada-a-cuba/> [geraadpleegd op 25/04/2025]

Periódico Cubano, *Cubanos repatriados y extranjeros en busca de residencia en Cuba: Procesos y requisitos claves*, 25/10/2024, <https://www.periodicocubano.com/cubanos-repatriados-y-extranjeros-en-busca-de-residencia-en-cuba-procesos-y-requisitos-claves/> [geraadpleegd op 07/01/2025]

Periódico Cubano, *Cubanos repatriados y extranjeros en busca de residencia en Cuba: Procesos y requisitos claves*, 25/10/2024, <https://www.periodicocubano.com/cubanos-repatriados-y-extranjeros-en-busca-de-residencia-en-cuba-procesos-y-requisitos-claves/> [geraadpleegd op 07/01/2025]

Periódico Cubano, *Doctora cubana aconseja investigar si estás regulado antes de viajar a Cuba*, 12/11/2023, <https://www.periodicocubano.com/doctora-cubana-aconseja-investigar-si-estas-regulado-antes-de-viajar-a-cuba/> [geraadpleegd op 25/04/2025]

Periódico Cubano, *Vuelo de deportación desde Estados Unidos a Cuba repatria a 130 migrantes*, 30/05/2025, <https://www.periodicocubano.com/vuelo-de-deportacion-desde-estados-unidos-a-cuba-moviliza-a-130-migrantes/> [geraadpleegd op 16/06/2025]

Politico, *Putin's passport trap: The Cubans caught in Moscow's endless war*, 13/01/2025, <https://www.politico.eu/article/putins-passport-trap-the-cubans-caught-in-moscows-endless-war/> [geraadpleegd op 08/04/2025]

Politico, *Supreme Court allows Trump administration to cancel legal status for half-million immigrants*, 31/05/2025, <https://www.politico.com/news/2025/05/30/supreme-court-trump-immigration-parole-00376419> [geraadpleegd op 16/06/2025]

Prisoners Defenders, *Separación forzosa por 8 años de médicos cubanos y sus hijos provoca graves discapacidades emocionales, psicosociales, cognitivas y físicas en los hijos*, 25/01/2021, <https://www.prisonersdefenders.org/2021/01/25/separacion-forzosa-por-8-anos-de-medicos-cubanos-y-sus-hijos-provoca-graves-discapacidades-emocionales-psicosociales-cognitivas-y-fisicas-en-los-hijos/> [geraadpleegd op 04/04/2025]

Programa Cuba (Cárdenas López C.), *La voz de los desertores y el periodismo independiente*, 09/2020, <https://www.programacuba.com/la-voz-de-los-desertores-y-el-perio> [geraadpleegd op 04/04/2025]

RadioFreeEurope/RadioLiberty (RFE/RL), *Russia Turns To Cuban Recruits As It Struggles With Conscription, RFE/RL Reveals*, 19/02/2025, [Russia Turns To Cuban Recruits As It Struggles With Conscription, RFE/RL Reveals](https://www.rferl.org/content/russia-turns-to-cuban-recruits-as-it-struggles-with-conscription-rfe-rl-reveals/1058729.html) [geraadpleegd op 08/04/2025]

Reuters, *Trump administration yet to talk to Cuba over migration, foreign vice minister says*, 12/03/2025, <https://www.reuters.com/world/americas/trump-administration-yet-talk-cuba-over-migration-foreign-vice-minister-says-2025-03-12/> [geraadpleegd op 25/04/2025]

Swiss Info (SWI), *Cuba recibe 60 migrantes irregulares deportados por Estados Unidos*, 27/03/2025, <https://www.swissinfo.ch/spa/cuba-recibe-60-migrantes-irregulares-deportados-por-estados-unidos/89076778> [geraadpleegd op 25/04/2025]

Swiss Info (SWI), *Cuba recibe a 82 migrantes irregulares deportados desde Estados Unidos*, 24/04/2025, <https://www.swissinfo.ch/spa/cuba-recibe-a-82-migrantes-irregulares-deportados-desde-estados-unidos/89211594> [geraadpleegd op 25/04/2025]

Swiss Info (SWI), *Disidencia cubana alerta de las «presiones» sobre los migrantes por el fin del «parole»*, 24/03/2025, [Disidencia cubana alerta de las "presiones" sobre los migrantes por el fin del "parole" - SWI swissinfo.ch](https://www.swissinfo.ch/pt/disidencia-cubana-alerta-de-las-presiones-sobre-los-migrantes-por-el-fin-del-parole/-/disidencia-cubana-alerta-de-las-presiones-sobre-los-migrantes-por-el-fin-del-parole) [geraadpleegd op 25/04/2025]

Swiss Info (SWI), *Cuba prohíbe salir del país por «deudas significativas» a unos 600 contribuyentes*, 29/09/2023, <https://www.swissinfo.ch/spa/cuba-proh%C3%ADbe-salir-del-pa%C3%ADs-por-deudas-significativas-a-unos-600-contribuyentes/48850540> [geraadpleegd op 25/04/2025]

The Dialogue, *Is the Government of Cuba Exploiting Medical Workers?*, 04/08/2020, <https://thediologue.org/analysis/is-the-government-of-cuba-exploiting-medical-workers/> [geraadpleegd op 04/04/2025]

The Hill, *Cuba's regime sent fighters to help Russia in Ukraine; now it's trying to cover its tracks*, 15/09/2023 [Cuba's regime sent fighters to help Russia in Ukraine; now it's trying to cover its tracks](https://thehill.com/policy/foreign-affairs/118143-cuba-s-regime-sent-fighters-to-help-russia-in-ukraine-now-it-s-trying-to-cover-its-tracks) [geraadpleegd op 08/04/2025]

TIME (Bergengruen V.), *How Russia Is Recruiting Cubans to Fight in Ukraine*, 18/09/2023, <https://time.com/6314093/russia-recruiting-cubans-ukraine-war/> [geraadpleegd op 08/04/2025]

Tomé L., *The Cuban Diaspora: Stories of Defection, Brain Drain, and Brain Gain*, in *Dance: Faculty Publications*, 14/04/2021, https://scholarworks.smith.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1005&context=dan_facpubs [geraadpleegd op 04/04/2025]

United States Department of State (USDOS), *Country reports on human rights practices for 2015, Cuba*, 2017, <https://2009-2017.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?year=2015&dld=253005> [geraadpleegd op 09/05/2025]

United States Department of State (USDOS), *2023 Country Report on Human Rights Practices: Cuba*, 22/04/2024, [Cuba - United States Department of State](https://www.state.gov/country-reports/2023-country-report-on-human-rights-practices/cuba) [geraadpleegd op 08/04/2025]

United States Department of State (USDOS), *Trafficking in Persons and Cuba's Labor Export Program*, 20/01/2025, <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/cuba/> [geraadpleegd op 04/04/2025]

Washington Office on Latin America (WOLA), *Five Key Trends in Cuban Migration in 2023*, s.d., <https://www.wola.org/analysis/developments-cuban-migration-2023/> [geraadpleegd op 25/04/2025]

Washington Office on Latin America (WOLA), *Travel Ban and its Impact for the national of Cuba, haiti and Venezuela. What you need to know.*, 12/06/2025, <https://www.wola.org/analysis/travel-ban-and-its-impact-for-the-nationals-of-cuba-haiti-and-venezuela-what-you-need-to-know/> [geraadpleegd op 16/06/2025]

World Intellectual Property Organization (WIPO), *Ley No.151, Código Penal, Cuba*, <https://www.wipo.int/wipolex/es/legislation/details/21646> [geraadpleegd op 09/05/2025]